

riadi svojimi národnými zákonodarnými i výkonnými orgánmi, ale okrem toho boli dané všetky *reálne* podmienky na vytvorenie skutočnej rovnosti — hospodárskej, sociálnej a kultúrnej. Hlavným uskutočňovateľom tejto rovnosti je socialistická industrializácia Slovenska, uskutočňovaná za pomoci českého pracujúceho ľudu.

8. Táto nová hospodárska (sociálna i kultúrna) skutočnosť a politika ľudovo-demokratického štátu je zárukou postupného miznutia národnostných nerovností (pri zachovaní národnostných rozdielov, pretože až za socializmu majú národy opravdivú svojbytnú možnosť rozvoja), tým je zároveň ohromnou pákou na utužovanie vnútornej sily štátu, pákou likvidácie starých *buržoázných* národov a formovania naozaj bratských *socialistických* národov.

Napriek tomu všetkému nemožno zabúdať na nebezpečenstvo buržoázneho nacionalizmu, ktoré sa objavuje nielen ako pozostatok starých buržoázných pomerov, ale má v prechodnom období ešte i svoje triedne korene (i keď veľmi podloméné). Buržoázny nacionalizmus treba *vykoreňovať* a neustále proti nemu ideologicky bojovať.

LEV HANZEL

K FILOZOFICKÝM ZÁKLADOM SOCIÁLDEMOKRATIZMU

Marxizmus je najvyšším stupňom triedneho uvedomenia proletariátu. Môže byť preto teóriou iba revolučného hnutia vysoko vyvinutého, skúseného v triednych zápasoch. Od počiatkových náznakov triedneho uvedomenia a elementárnych foriem triedneho boja proletariátu až k najvyššej forme revolučného zápasu, ktorý ho subjektívne uschopňuje na dobytie politickej moci a na výstavbu základov socializmu, je preto viac vývinových stupňov.

V čase, keď Marx a Engels vypracovali svoje učenie, nebolo masové robotnícke hnutie ešte nikde natoľko vyvinuté, aby marxistická teória bezprostredne odrážala jeho vývinový stav — i keď jestvovali už hospodársko-politické a ideologické predpoklady pre jeho objavenie. Marxizmus sa stal dedičom nielen toho pozitívneho, čo vytvorila buržoázna veda a filozofia, ale dedičom všetkej skúsenosti ľudského poznania minulosti. Preto zákonite prekročil skúsenostný okruh v štádiu vzniku a vývinu sa nachodiacieho robotníckeho hnutia. Uvážme iba, aký prakticko-politický a teoretický vývin musel proletariát prekonať, kým sa nezbavil aspoň vo svojej najuvedomelejšej časti zjavných vplyvov buržoázneho myslenia.

Marxizmus bol preto v časoch svojho vzniku iba jedným z mnohých náhľadov v robotníckom hnutí. Obdobie I. internacionály je vyplnené bojmi proti rôznym malomeštiackym socialistickým smerom (lassallizmus, proudhonizmus, anarchosyndikalizmus atď.) o víťazstvo a pevné zakorenenie marxizmu v robotníckom hnutí. Založenie II. internacionály roku 1889 sa už dialo v znamení víťazstva marxizmu. Od tých čias sa usilujú liberálno-meštiacke elementy o jeho likvidáciu, sfalšovanie a prispôbenie záujmom buržoázie, zastávajúc zdanlivo pozície marxizmu. V robotníckom hnutí vzniká oportunistizmus. Oportunistizmus je sústava kontrarevolučných organizačných foriem a metód politickej práce, ako i foriem ideológie, malomeštiackych návykov a tradícií, ktoré sa usilujú urobiť z robotníckeho hnutia nástroj buržoáznej politiky. Teoretickým zdôvodnením oportunistizmu je revizionizmus, ktorý

sa usiluje prispôbiť marxistické učenie oportunistickej praxi pravicových socialistov.

Teoretické zdôvodňovanie oportunizmu má rôzne formy. Uskutočňuje sa napr. tzv. „opravou“ marxizmu, o ktorú sa usiloval aj zakladateľ revizionizmu E. Bernstein. Bernstein útočil predovšetkým proti marxistickej dialektickej metóde a filozofickému materializmu, proti marxistickej teórii hodnoty a poučkám, ktoré z nej vyplývajú, proti marxistickej teórii štátu a revolúcie, proti vedeckému učeniu o koncentrácii výroby, centralizácii kapitálu a zbadačovaniu proletariátu atď. Obzvlášť treba podčiarknuť, že revizionizmus je zameraný proti dialektickému materializmu a jeho aplikácii na rôzne vedné odbory, stavia sa proti jednote troch súčastí marxizmu, popiera nerozlučnosť teórie a praxe atď. Inou formou falšovali vedecký svetonáhľad tzv. „dogmatickí“ marxisti (napr. „ortodoxní“ marxisti: K. Kautsky a jeho nasledovníci). Vydávali sa za „rýdzych“ marxistov, pričom ponímali marxizmus dogmaticky, popierali jeho rozvoj, lipli na litere marxizmu a nechápali jeho ducha. Preto zákonite prekrúcali marxistické poučky, falšovali najdôležitejšie a najpodstatnejšie z nich. V prvom rade komolili a prekrúcali učenie o strane, socialistickej revolúcii, štáte a diktatúre proletariátu. Pritom nebojovali dôsledne proti otvorenému revizionizmu, čím uvoľňovali cestu jeho prenikaniu do sociálnodemokratických strán. „Dogmatickí“ marxisti sa napokon dostali otvorene do tábora triedneho nepriateľa (do ktorého vždy patrili) a stali sa otvorenými revizionistami.

Po prvej a hlavne po druhej svetovej vojne nadobudol revizionizmus „totálny“ charakter. Nehovorí sa už o „oprave“ marxizmu, ale o jeho „prekonávaní“. „Spojovať socializmus s marxizmom by znamenalo hodiť socializmus cez palubu“ — napísal roku 1947 oportunista Weisser v západoberlínskom časopise Der Sozialdemokrat. Marxistická dialektika sa nahradzuje „superdialektikou“, ktorá je v podstate najreakčnejšou metafyzikou. Marxistický filozofický materializmus má ustúpiť náboženskej mystike, historický materializmus najrýdzejšiemu idealizmu vo vysvetľovaní dejín. Od Marxa k bohu alebo k „nekonečnu“ — taká je cesta „moderných“ teoretikov socializmu.

Oportunizmus sa prejavuje v rôznych krajinách a obdobiach, ako i v tých istých krajinách a obdobiach v rôznych odtienkoch. Jeho podstata je však vždy rovnaká: organizačné, politické a ideologické oslabovanie a rozbíjanie robotníckeho hnutia.

OSOBITOSTI VZNIKU A VÝVINU ČESKOSLOVENSKEHO SOCIÁLDEMOKRATIZMU

Československé robotnícke hnutie sa začalo vyvíjať v Rakúsko-Uhorsku. České a slovenské robotnícke hnutie bolo dlho pod vplyvom rakúskeho, nemeckého a maďarského oportunizmu. Český i slovenský oportunizmus dlho nemal „vlastných“ filozofov. Jeho ideológovia aplikovali väčšinou filozofické náhľady nemeckých a rakúskych revizionistov na podmienky našich krajín, a to predovšetkým pri falšovaní vedeckého socializmu. Pochopiť v celej hĺbke korene československého oportunizmu možno preto iba v nerozlučnej súvislosti s medzinárodným oportunizmom.

Vo vývine českého robotníckeho hnutia mala významnú úlohu časť malomeštiacky-ludovo orientovanej inteligencie, ktorá sa usilovala o uspokojenie svojho maloburžoázneho demokratizmu. Prenikla do sociálnodemokratickej strany a jej náhľady prevládli nad triednym uvedomením a proletárskym internacionalizmom, ktorý prevládal v prvých rokoch hnutia. Táto inteligencia sa stala hlavným nosi-

teľom a širiteľom masarykizmu v českom robotníckom hnutí, a to napriek tomu, že Masaryk otvorene tvrdil, že je rozhodný odporca materialistického náhľadu na svet a že odmieta filozofický a sociologický základ sociálnodemokratického programu. Zatiaľ čo revizionizmus ovládal robotnícke strany iba zdĺhavým rozhľadávaním zvnútra, a to zo zdanlivých pozícií marxizmu, stal sa Masaryk ideológom československého revizionizmu a oportunistu z otvorenej pozície meštianskeho mysliteľa.

Slovenské robotnícke hnutie nemalo oproti tomu v týchto časoch vo svojich radoch príslušníkov inteligencie. Pre nízku ideologickú úroveň — nedostatočná znalosť marxistických náhľadov a značné rozšírenie náhľadov malomeštianskeho socializmu — sa však čoskoro dostalo politicky a ideologicky pod vplyv „hlasistickej“ inteligencie, ktorá hlásala buržoáznodemokratické náhľady. Slovenské robotnícke hnutie podriaďuje svoju politiku politike hlasistov, prijíma ich ideológiu masarykizmu a neskoršie aj koncepciu tzv. československého národa, ktorá bola ideológiou rozpínavosti českého kapitalizmu. Základy jednotného československého oportunizmu boli teda položené už pred prvou svetovou vojnou. Hlasisti I. Markovič a I. Dérer sa po prvej svetovej vojne zmocnili nakoniec i vedenia sociálnodemokratickej strany na Slovensku.

Zvláštnosťou vývinu českého a slovenského robotníckeho hnutia bolo, že sa vyvíjalo v národnom štáte. Popri všeobecnej úlohe boja proti kapitalizmu a pozostatkom feudalizmu hrali preto v jeho politickom živote veľkú úlohu otázky národného oslobodenia. Nacionalistickej ideológii buržoázie bolo možné čeliť iba na základe marxisticko-leninskej ideológie. Pri nízkej ideologickej úrovni českého a slovenského robotníckeho hnutia sa tak však nestalo. Vodcovia sociálnej demokracie lepšie poznali často myšlienky Bernsteina, Kautského, Bauera, Rennera a iných oportunistov ako základné diela Marxove a Engelsove, o Leninových a Stalinových prácach ani nehovoriac. Kým ešte nebolo naše robotnícke hnutie vo vľaku buržoáznej inteligencie, jeho robotnícki vodcovia často inštinktívne vyjadrili snahu po internacionálnom postupe a po revolučnom riešení národnostných problémov. Tieto zárodky správneho postoja boli však potlačené nacionalizmom a separatizmom. Ideológmi českého a slovenského sociáldemokratizmu v národnostnej otázke sa stali austromarxisti (Bauer, Renner, Adler, a iní), ktorí hlásali oportunistický program „kultúrnej“ autonómie a pod zdanlivo „internacionalistickými“ heslami propagovali anacionalizmus, ktorý bol vlastne kozmopolitizmom buržoázie vládnúcich národov Rakúsko-Uhorska. Pravicoví sociálni demokrati zotrvali na buržoáznom stanovisku v národnostnej otázke aj po vzniku Československej republiky.

Rozšíreniu oportunizmu v našich krajinách pripravil pôdu hospodársko-politický vývin. Menovite v českých krajinách prispeli k jeho šíreniu niektoré vonkajšie úspechy tlaku proletárskych mäs (rozšírenie volebného práva, sociálne zákonodarstvo a pod.). Na Slovensku nadobudli tieto skutočnosti väčší vplyv až po vzniku ČSR. Veľký význam mal vznik robotníckej aristokracie, menovite v Čechách. Ďalej ovplyvnili rozšírenie oportunizmu rast zamestnancov štátnych podnikov (železnice, pošta atď.), ktorý drobnými výhodami (penzie a pod.) vytváral pomerne početnú vrstvu existenčne zabezpečenejšej časti robotníckej triedy. Tieto vrstvy zanašali do robotníckeho hnutia ducha cechárstva a narušovania solidarity, čo živilo a rozmnožovalo oportunistické tendencie. Po vzniku ČSR ešte stúpol počet a vplyv robotníckej aristokracie v sociálnodemokratickej strane.

Vysoký stupeň organizovanosti českého proletariátu a využitie sociálnych zákonov (napr. o nemocenských poisťovniach) vytvorilo v Čechách už pred vojnou

predpoklady pre vznik robotníckej byrokracie. K pracovníkom stranického a odborárskeho aparátu, k úradníkom družstiev a redaktorom sa pripojili úradníci nemocenských pokladníc. Na Slovensku nadobudla robotnícka byrokracia väčší význam až po vzniku ČSR, keď dochádza k zrastaniu aparátu oportunistických strán, odborov, družstiev atď. s buržoáznym štátom. To neobyčajne rozšírilo základy oportunizmu.

Najväčší vplyv na šírenie oportunizmu v Čechách i na Slovensku mala však okolnosť, že až do vzniku Komunistickej strany Československa nejestvovala revolučná marxistická strana, ktorá by bojovala proti oportunizmu, buržoáznemu nacionalizmu, proti organizačnému a ideologickému vplyvu buržoáznej inteligencie, ako i robotníckej aristokracie a byrokracie. Robotnícke hnutie pred prvou svetovou vojnou neprekonalo u nás často živelnosť, spolkárske metódy práce a organizácie. Český a slovenský proletariát nemal stranu, ktorá by odhalila falošný demokraticizmus masarykovskej inteligencie a ktorá by na jeho mieste postavila revolučný demokraticizmus robotníckej triedy. Oportunistická sociálna demokracia nepoznala a v praxi neuplatňovala marxisticko-leninské učenie o hegemonii proletariátu v demokratickej revolúcii. Neusilovala sa získať malé a stredné roľníctvo za spojenca robotníckej triedy. Neuskutočňovala revolučnú národnostnú politiku, ktorá sa za vývinových podmienok našich krajín mohla stať mocnou zbraňou revolučného vedenia nás. Nebola schopná dať pokrokovej inteligencii ideové vedenie a nevedela sa postaviť na čelo frontu všetkých demokratických síl v národe. Naopak, dostala sa do vleku buržoáznej inteligencie, bola strhnutá do jej ideovej zmätenosti. Z Masaryka a jeho prívržencov sa miesto dočasného spojenca stal ideológ sociálnodemokratickej strany. Česká a slovenská buržoázia sa stala hegemonom národnodemokratickej revolúcie roku 1918.

Základný prelom v českom a slovenskom robotníckom hnutí nastal Veľkou októbrovou socialistickou revolúciou. „Októbrová revolúcia vyorala neprekľuteľnú brázdnu medzi marxizmom a sociálnym demokraticizmom, medzi politikou leninizmu a politikou sociálneho demokraticizmu.“¹ Roku 1921 vzniká Komunistická strana Československa, ktorá zjednotila vo svojich radoch najlepšie živly starej sociálnej demokracie. Bojuje odvtedy riadiac sa v praktickej a teoretickej činnosti marxisticko-leninským učením za zvrhnutie kapitalizmu a výstavbu socializmu. Pravicoví sociálni demokrati rozbíjajú jednotu robotníckeho hnutia, stávajú sa otvorenými služobníkmi buržoázie, pomáhajú jej zachraňovať kapitalistické základy republiky. Naväzujú na tradície predvojnového oportunizmu, ďalej ich pestujú a rozvíjajú. Využívajú účasť v buržoázných vláдах republiky na ďalšie rozširovanie platformy oportunizmu. Ich zradná činnosť vrcholí účasťou na rozbití republiky v rokoch 1938—1939, v zrádzaní národnooslobodzovacieho boja proti fašizmu, v účasti na kontrarevolučných podujatiach reakcie proti ľudovodemokratickej republike.

Základom zradcovskej činnosti oportunistov v teórii i v praxi je falšovanie filozofických základov marxizmu. Aj dnes sa často stretávame so zvyškami sociálnodemokratických náhľadov. Sú dôsledkom starej sociálnodemokratickej výchovy a dlhoročného pôsobenia ľzisocialistických náhľadov v odboroch a iných masových organizáciách pracujúcich. Sú podmienené aj súčasným stavom nášho ekonomického vývinu (nie je ešte u nás vybudovaný socializmus), našou politickou a ideologickou situáciou. Rýchly rast robotníckej triedy (menovite na Slovensku) privádza mnohé doteraz malomeštiacke živly do radov robotníckej triedy. Tieto v „robotníckom

¹ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1948, 213.

kotle“ neprevarené elementy budú ešte určitý čas žriedlom a možným nositeľom sociáldemokratizmu.

Chceme poukázať na základné črty falšovania filozofických základov marxizmu. Nemožno v jednej štúdií vyčerpať celú problematiku. Budeme sa zapodievať falšovaním marxistickej filozofie revizionistami, teda jej komolením zo zdanlivých pozícií marxizmu. Táto forma falšovania marxizmu je totiž najzákernejšia a menovite s jej prejavmi sa dnes stretávame. V tomto rámci sa nemôžeme zaoberať Masarykovým vyvracaním marxizmu, ktoré sa dialo z otvorenej pozície buržoázneho filozofa. Chceme poukázať na základné črty falšovania marxistickej filozofie hlavnými predstaviteľmi revizionizmu, ktorí mali vplyv na vývin československého oportunistizmu a na prejavy ich náhľadov u nás. Kládime si teda obmedzenú úlohu: v historickom pohľade ukázať, že revízia marxizmu mala vždy východisko vo falšovaní dialektického a historického materializmu. Tejto otázke sa u nás doteraz nevenovala dostatočná pozornosť. Súčasne ukážeme v hlavných črtách, ako sa jednotlivé prvky revízie marxisticko-leninského svetonáhľadu prejavujú u nás v súčasnej dobe. Z úzko vymedzenej úlohy práce vyplýva potreba ďalších štúdií, ktoré by osvetlili rôzne stránky revízie dialektického a historického materializmu, menovite v súčasnom období.

FALŠOVANIE MARXISTICKEJ DIALEKTIKY — VÝCHODISKO REVIZIONIZMU

Východiskom revízie marxizmu je falšovanie dialektického a historického materializmu, ako metódy a teórie revolučnej ideológie.

Revizionisti útočia predovšetkým proti marxistickej dialektickej metóde. E. Bernstein napísal v práci *Predpoklady socializmu a úlohy sociálnej demokracie* (1890), že dialektika je „tým zradným osídlom v Marxovom učení, ktoré prekáža dôslednému uvažovaniu o veciach“. Revizionisti dokazujú, že všetko pozitívne, čo Marx a Engels objavili, nedosiahli pomocou dialektickej metódy, ale jej navzdory. A naopak, všetko „nevedecké“, čo vraj hlásali a čo treba preto „revidovať“ v ich učení, je dôsledkom použitia dialektickej metódy. Marxistická dialektická metóda je vraj zákerná, iba zdanlivo vedecká metóda, ktorá neobstojí v overení skutočným životom. „Veľkým klamom Heglovej dialektiky je, že nemá nikdy nepravdu úplne. Poškuľuje za pravdou ako bludička po rozsvietení“ (Bernstein).

Revizionisti dokazujú, že dialektika je vlastne idealistickou metódou. Popierajú základnú odlišnosť Heglovej idealistickej dialektiky a Marxovej materialistickej metódy. Polemizujú s Engelsovým tvrdením, že Marx postavil Heglovu dialektiku z hlavy na nohy, teda že vypracoval kvalitatívne novú, materialistickú dialektiku. Tvrdia, že nech je už náš zásadný postoj akýkoľvek, len čo opustíme pôdu skutočnosti a skúsenosti a prejdeme k abstraktnému mysleniu, dostaneme sa chtiac-nechtiac do sveta odvodených pojmov. Ak sa preto riadime vo vedeckej práci či politickej praxi zákonmi dialektiky, ocitneme sa — i keď nevdojak — predsa len zasa v osídlach „samovoľného vývinu pojmu“, teda na pozíciách idealizmu. V tom vraj väzí veľké nebezpečenstvo marxistickej dialektickej metódy. Len čo sa vraj na základe poučiek dialektiky „deduktívne odvodzuje vývin, začína sa už nebezpečenstvo ľubovoľnej konštrukcie“ (Bernstein), ktorého sa vraj dopustili Marx a Engels.

Revizionisti nie sú schopní pochopiť základy marxistického svetonáhľadu. Popierajú predovšetkým objektívny charakter poučiek marxistickej dialektiky. Tieto nie sú však ľubovoľnou konštrukciou zakladateľov vedeckého komunizmu — ako hovoria revizionisti — ale boli nimi sformulované a ďalej rozvíjané na základe

zovšeobecnenia výsledkov výskumu prírodných a spoločenských vied. Majú teda objektivny charakter. Revizionisti tvrdia, že abstraktné myslenie musí nevyhnutne viesť k ľubovoľným logickým konštrukciám, ktoré nezodpovedajú objektívnej skutočnosti. Popierajú teda súčasne marxistickú teóriu poznania. Neuznávajú, že východiskom ľudského poznania je objektívna skutočnosť a až jeho druhým stupňom abstraktné myslenie, ktorého výsledky overujeme v praxi. Praktická činnosť je teda nielen východiskom poznania, ale aj kritériom jeho pravdivosti. Vedecká abstrakcia je teda nerozlučne spojená s objektívnou realitou. Zákony, pojmy, počty, sformulované na základe vedeckej abstrakcie, majú preto objektivny charakter. Nevedecké je práve nepochopenie a falšovanie marxistickej dialektickej metódy revizionistami.

Revizionisti majú pravdu iba v jednom: že bez vyvrátenia materialistickej dialektiky nemožno urobiť z marxizmu salónne, reformistické učenie. Marxistickú dialektickú metódu nepopierali však iba otvorení revizionisti. Výdatne im v tom pomáhali aj „dogmatickí“ marxisti, i keď stáli zdanlivo na stanovisku „obrany“ dialektiky. Pónímali totiž dialektiku dogmaticky, obmedzovali sa iba na opakovanie toho, čo hovorili o nej Marx a Engels, vykladali, učili a chránili „dedičstvo“ zakladateľov marxizmu. Pritom však falšovali a popierali ducha materialistickej dialektiky. Tvrdili, že je metódou, ktorá sa nevyvíja a ktorú Marx a Engels sformulovali v definitívnej forme. Pónímali teda dialektickú metódu metafyzicky. Postavili tým aj svoj svetonáhľad na základy metafyziky. Také bolo filozofické východisko hospodárskej, politickej i ideologickej činnosti sociálnodemokratických strán, v ktorých „najdôslednejšími“ marxistami boli práve „dogmatici“. Jedinými vedeckými rozvíjateľmi revolučného marxizmu boli ruskí boľševici na čele s V. I. Leninom. Ich myšlienky však do Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie nenašli cestu do robotníckeho hnutia iných krajín.

Aj tie živly v sociálnodemokratických stranách, ktoré stáli navonok na pozíciách marxizmu, sa teda od neho čoraz viac vzdälovali. Bola to závažná okolnosť, lebo otázky dialektiky vo vzťahu k marxizmu sa dostávali stále viac do popredia. A to nielen zo strany revizionistov, ale aj zo strany meštiackej vedy a filozofie. Mnohí meštiacki myslitelia chápali pritom význam dialektiky ako podstaty marxizmu často lepšie než mnohí dogmatickí „marxisti“. Napr. buržoázny filozof E. Troeltsch napísal v knihe *O pojme historickej dialektiky* (1919), že aj keď marxizmus Heglovu dialektiku hodne zmenil a vo filozofickom zdôvodnení a v jej duchovnom zmysle pokrivil, predsa v „jej vlastnom logickom zmysle podržaná a nad Heglove poznatky významne a plodne rozvinutá bola dialektika iba v marxizme“.

Čo bolo príčinou, že úvahy o dialektike a „heglovštine“ boli tak rozšírené a živé? Predovšetkým to, že nepriatelia robotníckeho hnutia mysleli, že zdôrazňovaním dialektického charakteru marxizmu bude možné proti nemu najlepšie bojovať. Vo filozofii sa objavovali rôzne nové smery (novokantovstvo, empiriokriticizmus, novohegeliánstvo atď.), ktoré sa v otázkach metódy usilovali najprv vyrovnáť s materialistickou dialektikou. Museli riešiť aj otázku, že v Heglovej filozofii spočíva imanentná nutnosť jej ďalšieho rozvítia a prekonania marxistickou dialektikou. Ich úlohou bolo tiež zistiť, či Heglova dialektika je vhodnou zbraňou v boji proti dialektickému materializmu. Práve z novohegeliánstva vychádzajúci buržoázni filozofi dokázali, že Hegel neposkytuje vhodné zbrane v boji proti marxistickej filozofii. Revizionistickí filozofi dávali preto prednosť novokantovstvu, machizmu a iným „módnyim“ buržoáznym smerom.

Skutočnosť, že buržoázni filozofi pochopili kľúčový význam materialistickej dialektiky pre marxizmus, bola veľmi závažná. V boji proti marxistickému svetonáhľadu zameriavali totiž ostrie svojho boja a polemiky práve na marxistickú dialektickú metódu. Metafyzikou zatažení „dogmatickí“ marxisti si však nevšímali hlasy buržoáznych filozofov. Nechápali podstatu materialistickej dialektiky a nemohli sa preto postaviť dôsledne na jej obranu.

V. I. Lenin venoval oproti tomu veľkú pozornosť počínaniu idealistických filozofov. Poukázal na to, že títo v snahe vyvrátiť marxistickú dialektickú metódu poukázali nevdojak na niektoré jej nové stránky. Napísal napr., že reakčný taliansky filozof Gentile v práci *La filozofia di Marx* (1889) spozoroval niektoré dôležité stránky materialistickej dialektiky, ktorým pozitívisi nevenovali obyčajne pozornosť. O Riekesovej práci *Filozofické korene marxizmu* pripomenul, že je to zaujímavá práca nepriateľa marxistických náhľadov, v ktorej poukazuje na ich filozofickú uzavretosť z materialistického hľadiska. O Erdmannovej práci *Filozofické predpoklady materialistického poňatia dejín* Lenin napísal, že ide o zhrnutie filozofických námietok proti marxizmu, o veľmi užitočné formulovanie niektorých zásad Marxovho filozofického materializmu a o zhrnutie námietok z bežného hľadiska kantovstva a novohegelianstva. Leninov postup potvrdil, že iba rozborom nepriateľských náhľadov z pozícií tvorivého marxizmu a metódou materialistickej dialektiky možno obhájiť a ďalej rozvíjať vedecký svetonáhľad.

„Dogmatickí“ marxisti rovnako ako otvorení revizionisti neboli teda schopní a ani nechceli obhájiť a ďalej rozvíjať filozofické základy marxizmu. V skutočnosti úplne podľahli „módnej“ buržoáznej filozofii. Materialistickú dialektiku nahradzovali mechanickým poňatím objektívnej skutočnosti, i keď sa schovávali za slovo „dialektika“. Svedčí o tom i skutočnosť, že „dialektiku“, ktorú hlásali, nevedeli vôbec aplikovať na riešenie konkrétnych vedeckých a politických otázok a neodvažovali sa ju ani vysvetľovať. Ba tvrdili, že ju ani nemožno vysvetliť. Potvrďuje to i skutočnosť, že preceňovali Feuerbachov vplyv na Marxa a Engelsa a podceňovali vplyv Heglovej filozofie. Hlásali tiež nesprávny náhľad, že Marxove a Engelsove názory sú vlastne mechanickým materializmom a materialistická dialektika má platnosť iba pri vysvetľovaní ľudskej histórie a pod.

Tak sa odrážala vo filozofii skutočnosť, že sociálnodemokratické strany a ich pravicoví vodcovia zotrúvali v období imperializmu na zastaralých formách vývinu robotníckeho hnutia. Dialektická metóda sa ponímala jednostranne a staticky, aby bola nakoniec nahradená otvorenou metafyzikou. To malo ďalekosiahle následky pre marxistickú teóriu: nedialektické vysvetľovanie všeobecných i dlclových otázok robotníckeho hnutia, metafyzické oddelenie všeobecného a zvláštneho (revolúcia a reforma, socializmus a cesta k socializmu), oddelenie teórie od praxe (teória revolúcie a politická prax sociálnodemokratických strán), popieranie straníckosti dialektického materializmu, ponímanie boja proti oportunistizmu za abstraktnú, teoretickú záležitosť a pod.

NAHRADZOVANIE DIALEKTICKÉHO MATERIALIZMU REAKČNOU IDEALISTICKOU FILOZOFIOU

Veľké úsilie venujú revizionisti aj falšovaniu marxistického filozofického materializmu. Bojujú proti nemu najvulgárnejšími argumentami agnosticizmu. Bernstein napr. napísal, že čistý a absolútny materializmus je práve tak špiritualistický

ako čistý a absolútny idealizmus. „Oba považujú myslenie a bytie koniec-koncov za identické. Aj keď ich náhľady majú odlišné východisko, líšia sa v podstate len v spôsobe vyjadrovania sa. Novší materialisti sa stavajú preto zásadne a rovnako rozhodne na Kantovo stanovisko...“ Mnohí pseudomarxisti zastávali vskutku kantovské filozofické stanovisko. Nepochopili pritom ani materializmus ani Kantov filozofický systém.

Novokantovstvom nahradzovali dialektický materializmus aj austromarxisti, napr. „ortodox“ Oto Bauer. Svojrázny charakter má falšovanie marxistickej filozofie Maxom Adlerom. Adler neútočil proti Marxovi a Engelsovi otvorene, netvrdil, že tá či oná ich poučka je nesprávna, zastaralá a pod. Naopak, hlásal, že plne uznáva marxizmus, ale že marxizmus vôbec nie je v rozpore s kantovskou kritickou filozofiou. Preto je vraj doplnenie marxizmu novokantovstvom úplne potrebné, ba vyplýva zo samého ducha marxistického učenia. Adler napísal v práci *Kant a marxizmus* (1935), že kto považuje spojenie Kanta a Marxa za eklekticismus, vôbec nepochopil toto spojenie. „Nejde o to, vybrať z každého mysliteľa niečo..., ale o požiadavku z kantovského hľadiska pristupovať k Marxovi a s marxistickým školením ku Kantovi.“ Adler sa teda pokúšal urobiť s Marxa novokantovca, i keď pripúšťal, že Marxovo filozofické učenie sa nezhoduje „úplne“ s kantovským svetonáhladom. Tvrdil však, že Marxov a Engelsov pojem kritiky sa úplne zhoduje s Kantovým, že ich ostro vypracovaný postoj logickej kritiky stavia do jednej duchovnej línie s kritickou filozofiou. Adler sa pritom usiloval podprieť svoje tvrdenia nesprávnou interpretáciou Marxa a Engelsa, pričom sa nevyhýbal ani vedomému falšovaniu a prekrúcaniu, vytrhávaniu viet a ich častí z celkového súvisu. Adlerovo falšovanie dialektického materializmu bolo najprefikanejšie, a preto aj najnebezpečnejšie.

Revolučné jadro dialektického materializmu bolo pre oportunistické účely nepoužiteľné. Revizionisti hľadali preto pre marxizmus novú teóriu poznania. Prítom sa usilovne zaoberali aj etikou. Necháпали však zásady marxistickej etiky a nahradzovali ju liberálnoburžoáznym moralizovaním. Nevedecky poňaté problémy etiky sa dostávali čoraz viac do popredia a zo všestranne falšovaného socializmu sa stávala čoraz viac etická záležitosť. Menovite v tejto stránke revizionizmu nachádzame styčné body s Masarykom.

Revizionisti sa pritom tvárili, akoby sa falšovanie marxistickej filozofie netýkalo historického materializmu. Revizionista C. Schmidt sa napr. v časopise *Die Neue Zeit* (1899) v polemike s Plechanovom, ktorý správne vyhlásil Kantovu filozofiu za nezlučiteľnú s marxizmom, pýta: „Čo má spoločné Kantova teória poznania a tým aj učenie o nepoznateľnosti „veci osebe“ s marxistickým náhladom na dejiny, ktorý dôsledne podčiarkuje význam ekonomického faktora, s tzv. „historickým materializmom“?“ Schmidt teda nechápal, že zastávanie Kantovej teórie poznania podrýva nielen základy dialektického materializmu, ale znamená aj prechod k idealistickému vysvetľovaniu histórie. V teórii poznania možno byť — podľa neho — subjektívnym idealistom a v teórii spoločenského vývinu súčasne zastávať materialistické hľadisko. Náhlad, že dialektický materializmus a historický materializmus vôbec nesúvisia, je u revizionistov veľmi rozšírený. Je to však nevedecký, metafyzický názor, ktorý popiera nerozlučnú jednotu a spojitosť všetkých súčastí marxizmu.

Falšovania marxistického filozofického materializmu sa aktívne zúčastňovali aj tzv. „dogmatickí“ marxisti. Pridržiali sa väčšinou idealizmu alebo nanajvyš mechanického materializmu. Kautsky napísal napr. v časopise *Der Kampf* (1909): „Pýtate sa: Je Mach marxistom? To závisí od toho, čo považujeme za marxizmus. Nerozumiem pod ním filozofiu, ale skúsenostnú vedu, zvláštne poňatie spoločnosti. Toto

poňatie je síce nezlučiteľné s idealistickou filozofiou, nie však nezlučiteľné s Machovou teóriou poznania... Nenachádzam podstatný rozdiel medzi Marxovým a Dietzgenovým náhľadom. Mach je však veľmi blízky Dietzgenovi.“ Kautsky falšuje teda skutočnosť. Neprávom stotožňuje Dietzgenove náhľady s Machovými, aby tak prepášoval machovský subjektívny idealizmus do marxizmu. Marxistický filozofický materializmus však nemožno nahradiť subjektívnym idealizmom bez toho, aby sme nezamietli marxizmus ako celok. A o to koniec koncov išlo tak Kautskému, ako i ostatným revizionistom. Kautsky to ostatne aj napísal v spomenutom časopise: „Pýtate sa, či Plechanov správne učí Marxovu filozofiu. Musím odpovedať, že Marx nehľasal filozofiu, ale koniec každej filozofie.“ Hľásať koniec marxistickej filozofie znamená však hľásať koniec marxizmu a robotníckeho hnutia. Taký je logický záver revizionistickej argumentácie.

V sociálnodemokratických stranách sa teda pestovali najrôznejšie filozofické náhľady. Okrem ruských boľševikov, na čele s V. I. Leninom, sa v medzinárodnom robotníckom hnutí nikto neodvážil konštatovať, že bez úplného uznania dialektického materializmu nemožno byť skutočne marxistom. Neskúmala sa otázka, aké prakticko-politické a teoretické následky bude nevyhnutne mať nahradzovanie dialektického materializmu idealistickou filozofiou. Dialektický materializmus sa tak stával stále viac vecou viery, ktorá sa považovala, rovnako ako náboženstvo, za súkromnú záležitosť jednotlivcov. Marxistický svetonáhľad sa nepovažoval za nerozlučnú súčasť ideologických základov robotníckej strany.

Revizionisti tvrdili, že marxizmus ako veda sa úplne líši od marxizmu ako robotníckeho hnutia. Teória nemá teda nič spoločného s praktickou politickou činnosťou. Časopis nemeckej sociálnej demokracie Vorwärts (1903) napísal napríklad v odpoveď na cirkevné pamflety o socializme, že možno pripustiť, že určitý počet socialistov je aj prívržencom marxistického filozofického materializmu. Je však vraj otázkou, či treba byť filozofickým materialistom, aby sme boli prívržencami materialistického poňatia dejín. A „túto otázku zodpovedajú socialisti jednohlasne záporne“. Revizionisti zastávajú teda idealistický náhľad, že marxistická filozofia nie je elementom v štádiu zrodu sa nachádzajúcej socialistickej nadstavby, že dialektický materializmus nevyjadruje triedne záujmy proletariátu. Hľásajú teda v podstate, že jednotlivé formy ideológie nemajú pôvod v materiálnych podmienkach spoločenského života, nevyrastajú z výrobných vzťahov spoločnosti. Dostávajú sa teda jednoznačne na pozície idealizmu.

Tieto náhľady boli veľmi rozšírené aj v našom robotníckom hnutí. Slovenské robotnícke noviny z roku 1904 (č. 3) sa napr. pýtajú: „Sú štáty a cirkvi bohom stvorené? Nie. Lebo boh by bol nespravodlivý, ak by ustavoval zriadenia, v ktorých málo ľudí pomocou mučidiel a bodákov ovláda ostatný ľud.“ Vidíme tu jednak priznanie existencie boha, ako i tvrdenie, že boh je spravodlivý. Tento náhľad div že nevyhlasuje socializmus za božie dielo a za náboženské hnutie. Miesto boja proti náboženskému tmárstvu a za revolučné ideologické základy robotníckej strany hľásajú teda robotnícke noviny obhajobu náboženstva a malomeštiacke názory o božskej „spravodlivosti“. Takáto ideologická zmena a nedôslednosť nemohla zostať bez následkov na celkovú činnosť sociálnodemokratickej strany.

Tak sa uzavrel kruh, ktorý vytvoril „jednotu“ oportunistického robotníckeho hnutia s buržoáziou. Vývin vedeckého svetonáhľadu nemožno odtrhnúť od politickej praxe robotníckeho hnutia. Práve nepochopenie tejto vedeckej pravdy viedlo k takým žalostným koncom sociálnej demokracie.

Odmietanie materialistickej dialektiky je východiskom falšovania vedeckého svetonáhľadu vôbec. Ideológovia sociáldemokratizmu sa pritom svorne stretávajú s najbojovnejšími buržoáznymi filozofmi.

Buržoázny sociológ W. Sombart, ktorý nepochopil ani Marxa ani Hegla, sa napríklad pokúsil v práci *Socializmus a sociálne hnutie* (1906) dokázať, že Heglov vplyv na Marxa podmienil jeho evolučné náhľady a Marx iba načas, vplyvom francúzskych socialistov a revolučného hnutia poloviny XIX. storočia zastával revolučné hľadisko pri posudzovaní spoločenského diania. E. Hamacher dokazuje zasa v diele *Filozoficko-ekonomický systém marxizmu* (1909), že Marx až odmietnutím Hegla — pričom Marxovo zamietnutie Heglovho idealizmu považuje nesprávne za zamietnutie celej Heglovej filozofie — prešiel na revolučné stanovisko. Neskoršie, keď sa vraj Marx znovu „vracia“ k Heglovi, zaujíma zasa evolučné hľadisko a odmieta revolúciu. Ako vidíme, falšovanie materialistickej dialektiky, ktorá je dušou vedeckého svetonáhľadu, vedie zákonite k nepochopeniu marxistického učenia ako celku.

U buržoázných mysliteľov je však odmietanie revolučnej teórie proletariátu prirodzenou vecou. Povážlivejšie je, že podobné nevedecké náhľady zastávajú aj filozofi sociáldemokratizmu, vystupujúci ako ideológovia robotníckej triedy. Usilujú sa dokázať, že už Marx a Engels boli reformistami a nie zástancami revolučnej cesty k socializmu. Až V. I. Lenin a J. V. Stalin urobili vraj z marxizmu revolučné učenie. Oportunizmus v teórii i praxi je vraj preto úplne v zhode s Marxovým a Engelsovým zmýšľaním. Usilujú sa dokázať správnosť týchto náhľadov falšovaním a nevedeckým interpretovaním troch citátov zakladateľov vedeckého komunizmu: 1. Marx napísal roku 1852, že komunistická strana si nikdy nenamýšľala „že je schopná urobiť revolúciu, ktorá má uskutočniť jej idey, kedykoľvek, len čo sa jej to zachce.“² Čo znamená tento náhľad? Marx tvrdí, že socialistickú revolúciu možno uskutočniť iba za vhodnej objektívnej i subjektívnej revolučnej situácie. Nehovorí však vôbec o nemožnosti dôjsť k socializmu revolučnou cestou. Naopak, i v tomto citáte vlastne podčiarkuje, že k socializmu sa možno dostať iba revolučnou cestou. Revizionisti teda falšujú obsah Marxovho tvrdenia. 2. Marx vraj uznal v *Kapitáli* továrenské zákonodarstvo, teda reformy. A Engels sa vraj vzdal v predhovore k Marxovmu diele *Triedne boje vo Francúzsku* revolučných náhľadov. Pokiaľ ide o továrenské zákonodarstvo: Marx uznáva jeho význam ako výsledku masových akcií proletariátu proti kapitalizmu a ako prostriedku revolučnej prevýchovy ľudových mas. Tento náhľad nepredstavuje teda vzdanie sa revolučnej cesty, ale naopak, jej opätovné zdôraznenie. Pokiaľ ide o spomínaný Engelsov predhovor, bol tento revizionistami vedome sfalšovaný, aby pomohol zdôvodniť ich oportunistickú prax. 3. Ako dôkaz „návratu“ k Heglovým „evolučným“ náhľadom uvádzajú revizionisti Marxovo tvrdenie — v súvislosti s hodnotením Parížskej komúny — že robotnícka trieda nemôže jedno-ducho prevziať hotový štátny aparát buržoáznej spoločnosti a použiť ho pre svoje účely. Tento „dôkaz“ ukazuje podstatu „vedeckej“ argumentácie revizionistov. Marxovo tvrdenie je totiž vytrhnuté zo súvislosti a má práve opačný význam, než aký mu pripisujú revizionisti. Dokazuje, že bez rozbitia štátneho aparátu vládnucej triedy nie je možné dobyť triednu moc. Marx teda nielenže nevyvracia vedeckú teóriu revolúcie, ale naopak, konkretizuje ju na základe skúsenosti prvej proletár-

² Marx-Engels, *Revolution und Konterrevolution*, Berlin 1949, 133.

skej revolúcie ľudských dejín. Taká je podstata revizionistického „vyvracania“ Marxovho a Engelsovho učenia.

Z falšovania marxistickej dialektickej metódy vyviera podstatná črta sociáldemokratizmu: protirečenie medzi teóriou a praxou, ktoré nadobudlo osobitný výraz v protirečení medzi rečami a skutkami. Teória sa pestovala izolovane od skutočného života. Dochádzala preto zákonite k nevedeckým záverom. Svedčí o tom práve spomínaná revizionistická analýza otázky „revolučného“ či „evolučného“ charakteru Marxovho a Engelsovho učenia, ktorá sa diala bez všimania si a znalosti faktov objektívnej skutočnosti. Pre protirečivý charakter sociálnodemokratickej teórie a praxe zameriavali oportunistickí filozofi svoje teoretické práce prevažne na minulosť a nevníjali si problematiku súčasného života.

Metafyzické posudzovanie spoločenského vývinu, dodatočné „vedecké“ dokazovanie a priori vytýčených téz, ktoré mali korene v oportunistickej politickej praxi a pod., to všetko bolo dôsledkom protirečenia medzi teóriou a praxou. Československý oportunista G. Habrman sa napr. v knihe *Z môjho života* (1924) zaoberá dejinami robotníckeho hnutia a tvrdí, že jeho doterajší vývin „sa prebíjal zápismi a spormi o postup a cesty, vedúce k dosiahnutiu cieľov socializmu. Buď násilnou cestou, alebo cestou rozumovej vyspelosti a vytrvalej tvorivej práce“ — také sú dve cesty robotníckeho hnutia. Ktorá cesta je správna? Habrman tvrdí, že veľká väčšina socialisticke zmýšľajúceho robotníctva a všetkých socialistov sa vraj pridala k reformistickému smeru. Tak to vraj bude aj v budúcnosti. Aká bola však skutočnosť robotníckeho hnutia roku 1924, keď Habrman napísal svoju knihu? Sociálnodemokratické strany boli vo väčšine krajín v rozklade a na čele robotníckej triedy stáli už revolučné komunistické strany. Víťazstvo sovietskeho ľudu v občianskej vojne a jeho úspechy v hospodárskej výstavbe už jednoznačne dokázali správnosť marxisticko-leninskej, revolučnej cesty k socializmu. Vo všetkých krajinách, kde sa robotnícka trieda ešte dostatočne neoslobodila spod vplyvu sociálnodemokratickej politiky a ideológie, bol revolučný nástup proletariátu porazený. Tak zodpovedal Habrmanov „teoretický“ rozbor objektívnej skutočnosti.

Revizionisti sa nevyhýbali nijakému falšovaniu teórie a prekrúcaniu skutočnosti, aby dokázali správnosť svojich náhľadov i oportunistickej praxe. Tvrdili napríklad, že vývin nedal v mnohých veciach Marxovi za pravdu. Nešiel vraj revolučným vývinom, aspoň nie v západnej Európe a v priemyslových štátoch, ako to predpovedali Marx a Engels. To vraj dokazuje, že leninská cesta k socializmu sa nehodí pre naše podmienky. Tvrdili to napriek tomu, že revolúcie v mnohých krajinách západnej a strednej Európy (a tiež v ČSR) boli po prvej svetovej vojne porazené len preto, že na čele robotníckej triedy stáli zradné sociálnodemokratické strany. Revizionisti dokazovali, že priostrovanie triednych protirečení a proletariácia stredných vrstiev, ktoré mali podľa Marxa a Engelsa urýchliť revolučný prevrat, boli vraj zmiernené postupnou „demokratizáciou“ štátu, účasťou robotníctva v politickom živote, odborovými organizáciami, ktoré boli uznané štátom atď., skrátka politikou buržoáznodemokratického štátu. Tvrdili to napriek tomu, že prehlbovanie vykorisťovania, vzrast nezamestnanosti a biedy ľudu v tzv. demokratických štátoch jasne dokazovali buržoáznotriednu podstatu meštiackodemokratického štátu. Oportunistický zradca L. Gölrich napísal v brožúre *Demokraciou k socializmu* (1946), že ak bol u utopistov prílišný optimizmus v ich viere v dobrovoľnú spoluprácu bohatých, „bol zasa u Marxa prílišný optimizmus v odhade revolučnosti proletariátu, doby, keď dôjde k revolúcii, internacionálnej solidarity robotníctva, jeho obetavosti a organizačnej sebestačnosti vo výstavbe socialistickej spo-

ločnosti, rovnako ako prílišný pesimizmus v posudzovaní demokratického štátu a jeho nutného zániku“. To sa opovážil napísať oportunistický zradca po svetodejinnom víťazstve Sovietskeho sväzu nad hitlerovským fašizmom a po vzniku ľudovo-demokratických štátov, ktoré sa riadia v hospodárskej a politickej činnosti osvedčenými ideami marxizmu-leninizmu. Je jasné, že tu nemožno hovoriť o vedeckej argumentácii či diskusii, ale o politickej zaslepenosti nepriateľa robotníckeho hnutia.

Nahradenie materialistickej dialektiky metafyzikou v sociálnodemokratických stranách viedlo tiež k nevedeckému posudzovaniu otázok štátu a revolúcie. Revizionisti tvrdili, že nemožno vedieť, kedy a za akých okolností bude môcť robotnícka trieda dobyť moc. Preto vraj nemá význam lámať si hlavu o tom, ako postupovať za konkrétnej revolučnej situácie. „Znamenalo by to kvočať nad neznesenými vajcami“ — napísal Kautsky.

Oportunistický zradca Jozef Macek ešte prekonáva toto tvrdenie. Hovorí v knihe *Socializmus* (1925) s iróniou o túžbe robotníckeho hnutia zvíťaziť, dobyť moc nad buržoáziou. I keď má medzinárodné robotnícke hnutie taký rozsah a silu, nevie vraj čím nahradiť kapitalistické zriadenie. „To sa nedozvieme ani z Marxa ani z marxistov. Ale to nie je nijaké opomenutie, to je — systém“ marxizmu. Prečo však nemá robotnícke hnutie nijaký cieľ? Údajne preto, lebo „Marx veril, že o spoločenskej sústave a jej zmenách nerozhodujú nijaké mravné myšlienky, ale spôsob výroby hmotných statkov a triedny boj“. Macek teda tvrdí, že klasici marxizmu-leninizmu síce hovorili o nutnosti zvrhnúť kapitalistickú spoločnosť, ale nevytyčili robotníckemu hnutiu konkrétny cieľ. Pritom buď sám neštudoval diela klasikov marxizmu-leninizmu alebo predpokladá, že ich neštudovali jeho čitatelia. Inak by vedel, že práve opak je pravdou. Podľa Macka je príčinou Marxových nesprávnych náhľadov materialistické vysvetľovanie historických udalostí. Skutočnosťou však je, že práve Mackovo idealistické vysvetľovanie dejín je prameňom jeho nevedeckých záverov, ktoré možno iba zamietnuť.

Nemožno však tvrdiť, že revizionisti nehovoria vôbec o revolúcii. Hovoria o nej dosť často. Ale čo pod ňou rozumejú? Odmietajú rozhodne každú formu násilnej, ozbrojenej revolúcie. Diskusia o otázkach revolúcie má vraj význam iba vtedy, ak jej výsledky môžu ovplyvniť silu a smer boja o chvíľkové záujmy robotníckej triedy, zameranie propagandy a jasnosť sociálnodemokratického „myslenia“. Sociálna demokracia však nechce propagovať svoje idey v armáde a vyzývať ju k povstaniu. Neusiluje sa ani o vedenie a výchovu pracujúcich más k revolúcii. Preto nemá význam diskutovať o formách revolučného boja a dobytia moci. Dôležitejšie je vraj vyhlásiť, že robotnícke hnutie neočakáva v žiadnom prípade splnenie svojich cieľov od revolučného boja a povstania. Ak sa však už diskutuje o revolúcii a jej formách, tak iba proti revolúcii a ozbrojenému povstaniu. Taká bola „vedecká“ argumentácia i „dogmatických“ marxistov. Tak presadzovali záujmy buržoázie v robotníckom hnutí.

Tieto náhľady ovládli aj českú a slovenskú sociálnu demokraciu. Jej tlačové orgány a vodcovia neprestajne zdôrazňovali, že robotnícke hnutie chce kráčať k svojmu cieľu „zákonnou“ cestou. Slovenské robotnícke noviny z 1. januára 1905 napríklad napísali, že sociálna demokracia sa usiluje, aby ľud dosiahol „ten stupeň vzdelanosti a duševnej sily, že bude v stave striasť zo seba otrocké putá kapitalizmu a bude schopný viesť novú spoločnosť“. Zdôrazňujú, že treba čakať s nastolením ľudovej moci dovtedy, kým robotnícka trieda nedosiahne patričný stupeň vzdelanosti. O nastolenie akej spoločnosti však treba usilovať? Blíži sa vraj čas, „keď musí byť dokončené dielo Francúzskej revolúcie. Ale nie vraždením kráľov, kňazov,

šľachty, ale vzdelávacou a organizačnou prácou, ktorá vydobyje robotníctvu moc, privedie ho k vláde...“ Cieľom robotníckeho hnutia má byť dokončenie Francúzskej revolúcie, teda nastolenie meštiackej demokracie. Niet sa čo diviť, že tie isté noviny dochádzajú k záveru, že „ešte aj v záujme majetných by bolo, keby sa k tejto strane (t. j. k sociálnej demokracii, L. H.) pripojili. Požaduje to... zdravý rozum a spravodlivosť, aby sme založili takú spoločenskú sústavu, ktorej základy tvorí prirodzenosť a ktorej jestvovanie by bolo na prospech každému človekovi“. Robotnícke hnutie nemá teda viesť triedny boj proti buržoázii. Má sa usilovať o dohodu s ňou, pokúsiť sa získať ju pre socializmus. Také „cesty“ k socializmu vytyčovali oportunisti robotníckej triede.

Pravicový socialista I. Markovič v brožúre *Slovensko pred prevratom* (1924) napísal, že medzi slovenským robotníckym a buržoáznym politickým hnutím pred prvou svetovou vojnou nedošlo k ostrejším bojom. „Slovenská buržoázia až na nepatrné výnimky nemala skutočných kapitalistov, preto po tejto stránke nebolo dôvodu pre hlbšie protivy.“ Slovenské buržoázne hnutie bolo vraj vydané práve takému útlaku ako socialistické hnutie. Tak posudzuje sociálny demokrat otázky triedneho rozvrstvenia a triedny zápas v slovenskej spoločnosti. Je potom prirodzené, že jeho spolupracovník I. Déer v knihe *Naše problémy* (1938), naväzujúc na toto antimarxistické tvrdenie napísal, že opravdivý socialista „nesmie špekulovať na katastrofický beh udalostí... Musí pracovať tak, aby nemuselo dôjsť ku katastrofám“. Odporúča preto robotníckej triede spolupracovať s buržoáziou a evolučnou cestou sa usilovať dostať k socializmu.

Nemožno sa diviť, že sociálna demokracia vytyčovala aj také cesty a metódy politickej práce, ktoré zodpovedali malomeštiackemu cieľu hnutia. Zdôrazňovala, že sa usiluje dosiahnuť stále väčší počet zástupcov v zákonodarných sboroch, aby po získaní väčšiny v nich mohla „upraviť“ pomery a zákony štátu v prospech pracujúceho ľudu. Kým sa nedosiahne tento cieľ, nepozostáva iba venovať sa pokojnej reformistickej a organizačnej práci. Sociálna demokracia musí vraj preto nastoliť predovšetkým požiadavku všeobecného a tajného volebného práva. „Všetky ostatné nutnosti, tak spoločenské, ako hospodárske, treba vytyčiť až potom.“³

S nedialektickým postojom k otázkam triedneho boja a revolúcie súvisí aj sociálnodemokratická teória „menšieho zla“. Proletariát a jeho hnutie sa vraj najlepšie vyvíja v buržoáznodemokratických štátoch. Robotnícke hnutie musí preto stáť na pôde „ústavného“ štátu. Oportunista L. Pik v brožúre *Sociálna demokracia* (1922) o predmníchovskej republike napísal, že v nej nejestvujú vzťahy nadvlády buržoázie nad pracujúcim ľudom, „lebo v zákonodarných a autonómnych sboroch zasadaajú a rozhodujú zástupcovia, zvolení ľudom všeobecným a rovným hlasovacím právom. Za tohto stavu sa nemôže stať štát nástrojom potlačovania“. Preto vraj sociálna demokracia „neodmieta tento štát (ako „menšie“ zlo, L. H.), kým nevznikne modernejší útvar kolektívneho života“. Proletariát nemá teda dôvod, aby v revolúcii násilím rozbil buržoáznodemokratický štát.

Čo znamená zastávať náhľad, že meštiacka demokracia je najvhodnejšou cestou prechodu od kapitalizmu k socializmu? Meštiacka demokracia je zamaskovaná forma diktatúry buržoázie. Zastávať náhľad, že jej „zdokonalenie a dobudovanie“ môže viesť k socializmu, znamená v podstate bojovať proti socializmu, za záujmy buržoázie v robotníckom hnutí. „Tak je reformizmus najnebezpečnejšou agentúrou finančného kapitálu v radoch proletariátu.“⁴ Jeho triednou úlohou je rozbíjanie a zne-

³ Slovenské robotnícke noviny z 1. II. 1905.

⁴ Kl. Gottwald, *Spisy I.* 226.

možňovanie bojovej jednoty robotníckej triedy, aktívny boj proti socializmu a za udržanie kapitalizmu, príprava imperialistickej vojny proti Sovietskemu sväzu a krajinám ľudovej demokracie. Vytváraním sociálnych ilúzií, hlásaním triedneho mieru, viery v buržoázu spoločnosť, politiky „tretej“ sily, prípravou vojny pod pacifistickými frázami a pod. je reformizmus pôvodcom fašizmu a jeho triednym doplnkom. „Reformizmus a fašizmus — to sú dve stránky tej istej veci a za určitých okolností splyývajú v jedno.“⁵

Rovnaký postoj zastávali revizionisti aj v otázke diktatúry proletariátu. Kautsky napísal napríklad v časopise *Die Neue Zeit* (1903), že ak proletariát dobyje moc, môže ju použiť iba na zrušenie spoločenských tried a seba samého, nikdy však nie na nastolenie vlastného triedneho panstva. „Nesmie sa usilovať o politickú moc, aby sám využil nástroje triedneho panstva, ale iba o to, aby tieto nástroje odstránil z cesty.“ Odmietanie štátu a ďalšieho vedenia triedneho zápasu po dobytí politickej moci, hlásanie odumierania triedneho boja na ceste k socializmu charakterizuje demagogický charakter rečí revizionistov o diktatúre proletariátu.

Zo spoločnej základne „dogmatických“ marxistov a zjavných revizionistov v otázke diktatúry proletariátu vyplynul aj zhovievavý, centristický postoj „ortodoxov“ k oportunistu a revizionizmu, snaha po dohode s ním. Kautsky napísal, že „revizionizmus môže priniesť vedecky hodnotné výsledky, ak si bude vedomý hraníc svojich možností a ak rovnako ako historická škola bude klásť ťažisko na opis vývinu a jeho vzťahov“. Tak znetvorili „dogmatickí“ marxisti dialektickú jednotu teórie a praxe. Postavili sa na stanovisko: každému svoje — revizionizmu vedecké skúmanie, politikom praktická činnosť. Z bázne o jednotu strany sa vzdali boja proti otvorenému revizionizmu a pokúšali sa nanajvýš „vymedziť“ mu hranice jeho činnosti. Zatiaľ však revizionisti stále viac zužovali pole činnosti „dogmatických“ marxistov a obsadili napokon rozhodujúce organizačné, politické a odborové pozície robotníckeho hnutia. Prinútili tým aj „ortodoxov“ otvorene priznať farbu, prejsť otvorene na pozície revizionizmu.

Malomeštiacke náhľady rozhodávali čoraz viac sociálnodemokratické hnutie. V záťažkavacích skúškach histórie vyplávala napokon na povrch prehnitosť, zbabelosť a nedôslednosť oportunistu a revizionizmu. Obdobie prvej svetovej vojny, ktoré vytvorilo vhodnú objektívnu revolučnú situáciu, znamenalo tiež koniec klamnej pozlátky „revolučnosti“ sociáldemokratizmu. A. Němec napísal napríklad v Májovom liste Československej sociálnej demokracie (1916), hovoriac o vojne, že proletariát nemá doposiaľ silu, aby zmenil kapitalistické výrobné poriadky na socialistické a nemá vraj preto možnosť zabrániť ich dôsledkom, t. j. imperialistickým vojnám. Miesto aby sa usiloval o mobilizáciu robotníckej triedy a jej spojencov do revolučného boja proti vojne, o využitie revolučnej situácie na porážku kapitalizmu, nariekal tento „revolucionár“, že vojna „sa ukázala byť silnejšia ako všetky snahy, ustrnuté a propagované Socialistickou internacionálou... Zdá sa, akoby vojna zaspala všetky pramene, z ktorých čerpal proletariát námety a životnú silu pre svoju vŕeľudskú a všesvetovú činnosť.“ Tak sa prejavila podstata oportunistickej politiky v dôležitej etape revolučného boja proletariátu.

Niet sa čo diviť, že Slovenský výkonný výbor sociálnodemokratickej strany Uhorska žiadal vo výzve k svojim organizáciám a členstvu 30. VII. 1914 — teda z príležitosti vypuknutia prvej svetovej vojny — aby sa úplne podriadili požiadavkám buržoázneho štátu. Vojnové zákony vstúpili vraj v platnosť a nemožno sa im

⁵ Tamže, 198.

preto protivíť. Z ohľadu na mimoriadne opatrenia a suspendovanie občianskych práv je vraj najlepšie, keď sa o vojne a vojenských operáciách ani nehovorí. Iba tak sa vraj možno vyhnúť mnohým neprijemnostiam. „Naším súdruhom kladieme dôrazne na srdce: nech sa stane čokoľvek, pozor na ústa.“⁶ Až tam sa dostala kedysi revolučná sociálna demokracia v dôsledku zbahnenia oportunizmom. Opustila ľudové masy v najťažších časoch, oficiálne vyzvala členstvo k pasivite v najrevolučnejšom období. Nič nemohlo tak rukolopne potvrdiť kontrarevolučnosť oportunistickej teórie a praxe.

Krač sociálnodemokratického hnutia odhalil aj obojakosť a pseudorevolučnosť „dogmatických“ marxistov. Dokázal, že títo nepochopili podstatu marxizmu, ktorý sa vyvíja pozitívne iba v boji proti triednemu nepriateľovi navonok i vo vlastných radoch. „Dogmatici“ stavali revizionizmus a podceňovanie teórie proti sebe. Ale v skutočnosti ich možno iba stotožňovať. Veď práve podceňovanie teórie na jednej strane a plochý empirizmus na strane druhej je jadrom revizionizmu.

„Dogmatici“ tvrdili, že v praxi robia všetci príslušníci robotníckeho hnutia — teda rovnako revizionisti ako revoluční marxisti — to isté. Diskusie o teoretických otázkach a boj proti kontrarevolučným náhľadom vo vlastných radoch nemajú preto význam. Iba zbytočne vraj narušajú jednotu hnutia. „Dogmatici“ stavajú teda otázku jednoty strany práve tak metafyzicky ako otázku úlohy a významu strany vôbec. Popierajú dialektický vzťah kvantity a kvality. Uznávajú iba formu jednoty a veľkosť strany, ale nevšímajú si obsah tejto formy. Vidia iba kvantitatívnu, ale nie kvalitatívnu stránku, údernú, bojovú silu strany.

Mechanické poňatie strany bolo základom pasivity voči revizionizmu. Bolo príčinou toho, že sa s ním iba diskutovalo, ale proti nemu nebojovalo. Bolo zdrojom obáv z ideologických bojov. Otázka rozvoja a úpadku strany sa skúmala mechanicky iba z hľadiska formy a nie čo do obsahu. Popierala sa skutočnosť, že zápas o zvyšovanie bojascapnosti strany nie je priamočiary, ale dialektický proces a môže a musí preto prebiehať aj etapami formálneho, zdanlivého „zoslabenia“ strany, odstraňovaním nepriateľských elementov z vlastných radov.

„Dogmatickí“ marxisti podceňovali revizionizmus. Tvrdili, že sa nemôže stať nebezpečenstvom pre robotnícke hnutie. Popierali teda dialektickú súvislosť medzi subjektívnym a objektívnym faktorom v revolúcii. Základom tohto nevedeckého náhľadu bol taktiež mechanický prístup ku skúmaniu javov objektívnej skutočnosti. Ak sa ponímala revolúcia ako automatický proces, musela sa zákonite zaznávať úloha subjektívneho faktora, teda predovšetkým úloha strany a jej ideológie. „Dogmatici“ argumentovali, že boj proti revizionizmu by mohol izolovať prívržencov marxizmu v strane. Otázka malomeštiackeho charakteru revizionistických náhľadov ich teda nezaujímala. Smerodajné je vraj iba to, ako sa teória prejavuje v praxi a pod praxou rozumeli iba dilemu: izolovanie alebo formálna jednota strany. Tak nevedecky sa teda ponímala jednota teórie a praxe. Tak sa popierala prísna stránkosť marxistického svetonáhľadu.

Revoluční marxisti na čele s V. I. Leninom a J. V. Stalinom museli vynaložiť veľké úsilie, aby zreštaurovali revolučný zmysel marxizmu. Prekonanie kautskiánstva bolo možné iba dôsledným prekonaním metafyziky a návratom k marxistickej dialektickej metóde. Lenin považoval heslo „naše učenie nie je dogmou, ale návodom k činnosti“ za podstatnú požiadavku marxizmu. Lebo spojenie vedeckého ducha s duchom revolúcie musí vyznačovať každého opravdivého revolucionára. Politická

⁶ Slovenské robotnícke noviny z 30. 7. 1914.

strana, ktorá nevyakladá všetko úsilie, aby pripravila a uskutočnila revolúciu, je protirečením v sebe samej. Preto bojovali a bojujú revoluční marxisti všetkých krajín za marxisticko-leninskú stranu, za jej revolučné ideologické, organizačné a taktické princípy.

„TOTÁLNY“ REVIZIONIZMUS DNEŠNÝCH PRAVICOVÝCH SOCIALISTOV

V období všeobecnej krízy kapitalizmu pristupujú pravicoví socialisti k „totálnej“ revízii marxizmu. Dnešní oportunisti, ktorí sa v službách útočného imperIALIZMU stali predvojom boja proti Sovietskemu sväzu a krajinám ľudovej demokracie, vzdali sa aj oportunistických formulácií II. internacionály.

Generálnu líniu „totálneho“ revizionizmu vytýčili vedúci pravicovo-socialistickí činitelia. L. Blum napísal napríklad v časopise *Populaire* (29. 7. 1946), že v dnešnej dobe každý pokus, podnikaný s cieľom zdokonaľiť kapitalistický poriadok, vedie k socializmu. Aká má byť však ideológia socialistického hnutia? Má to byť tzv. integrálny „socializmus“, ktorý síce nie je náboženstvom, ale ktorý svojimi poznatkami, mravnou silou a vyššími hodnotami, na ktoré odkazuje človeka, môže uspokojiť náboženskú potrebu. Socialistická ideológia je teda modernou formou náboženstva.

Ešte jasnejšie vytýčil líniu „moderného“ socializmu generálny tajomník anglickej labouristickej strany Morgan Phillipps na konferencii Comisco roku 1950 v Kodani. Anglickí socialisti vraj úplne odmietajú marxizmus a zásady triedneho boja vo všetkých jeho formách a prejavoch. „Svoju vnútornú, práve tak ako zahraničnú politiku opierajú jedine o zásady demokracie a kresťanstva, ktoré nám odkázali naši veľkí náboženskí reformátori dávno predtým, než Marx prišiel na svet. Ak budú musieť anglickí socialisti voľiť, zvolia si skôr učenie našich protestantov než učenie marxistov.“ Materializmus môže mať — podľa Phillippsa — určitý význam, iba ak ide o zlepšenie životných podmienok robotníkov. Socializmus bude však ľudstvu oveľa osožnejší, ak prinesie nejaký duchovný princíp. Tak sa dostali dnešní pravicoví socialisti otvorene na najreakčnejšiu platformu buržoázných mysliteľov.

Revizionistickí filozofi z „povolania“ vynakladajú veľké úsilie, aby filozoficky prepracovali a zdôvodnili politickú líniu pravicovosocialistických vodcov. Dokazujú, že socialistické hnutie musí vyjadrovať svoje ciele nie marxisticky, ale tak, aby zodpovedali skutočnému úsiliu hnutia, teda jeho kontrarevolučnej politike. Filozof francúzskeho oportunistizmu G. Izard napísal napríklad v knihe *Človek je revolučný*, že to bol Lenin, ktorý vyvodil logické závery z marxizmu. „Ak teda socializmus myslí, že stratí revolučnú dôstojnosť, ak nezostane celkom marxistický, tak je odsúdený stratiť všetkých prívržencov v prospech komunistov, ktorí zastávajú marxistické myšlienky oveľa prisnejšie a absolútnejšie.“ Taký je myšlienkový chod dnešných „socialistických“ falšovateľov marxistickej filozofie. Každá forma ideológie, ktorá slúži boju proti komunizmu, je podľa nich pravdivá, a všetko, čo v tomto boji nemožno úspešne použiť, treba zamietnuť.

Ak sa dnešní revizionisti predsa len niekedy odvolávajú na marxizmus, robia to iba z demagogických pohnútok. Belgický oportunista H. de Man napísal napr. nezaobalene v knihe *Prekonanie marxizmu* (1926), že čistý marxizmus učencov prestal už dávno ovplyvňovať sociálnodemokratickú prax. „Ako tradičný arzenál propagandistickej frazeológie slúži už iba tomu, uľahčovať demagogický konkurenčný boj s komunistami.“ Podľa „totálnych“ revizionistov sú komunisti jedinými požíva-

teľmi plodov marxizmu. Preto bojovať účinne proti komunizmu — a to je predsa dejinné poslanie pravicových socialistov — možno iba rozhodným bojom proti marxizmu.

Zatiaľ čo kedysi hlásali oportunisti novokantizmus, machizmus a pod., dnes modernizujú svoje „filozofické“ zbrane. Prikláňajú sa k Freudovi, Jamesovi, Bergsonovi, Kayserlingovi a iným filozofom mysticizmu. Bojujú proti marxizmu už nie v mene vedy, ale odvolávaním sa na vieru.

Čo je to socializmus? Je to vraj uvedoméľé úsilie po spravodlivom sociálnom poriadku. Na čom však spočíva toto úsilie? Na článkoch viery, „ktoré sú spoločné náboženskej, filozofickej a ľudovej etike nášho obdobia“ — hovorí H. de Man. Preberá pritom celý pojmový svet buržoáznej psychológie a používa ho na vysvetlenie toho, čo marxizmus nazýva triednym uvedením a triednym bojom. Nahradzuje údajnú Marxovu „mechanistickú“ kauzalitu akosi „psychickou“ kauzalitou, štúdium ekonomických javov „psychológiou“ práce a triedny boj všeobecným etickým ideálom. S touto teoretickou „výzbrojou“ uskutočňuje „vedecké“ výskumy. Čo je to socializmus? Je a bude to vraj všetko, čo chceme. Ba ešte viac. Socializmus je vraj všetko, čo jednotlivec chce alebo pociťuje vo vedomí. Totálni revizionisti prekonávajú teda aj Kanta, u ktorého bola povinnosť v konkrétnom obsahu podriadená aspoň súdu rozumu. Oportunistickí filozofi hlásajú teda neobmedzený iracionalizmus.

Revizionisti sa usilujú predovšetkým dokázať, že dialektický materializmus nie je vôbec svetonáľadom. Západonemecký oportunista E. Böse napísal napríklad v práci *Materialistické poňatie dejín* (1947), že ak považujeme marxizmus za vedu, nemôže byť svetonáľadom. Pritom sa usiluje obmedziť aj pole platnosti marxizmu. V knihe *Problémy marxistickej spoločenskej vedy* (1948) píše, že ako veda sa vraj marxizmus uspokojuje iba skúmaním časti objektívnej skutočnosti, a to ľudskou spoločnosťou. Prírodné dianie, ľudské myslenie a pod. nie je teda podľa revizionistov predmetom skúmania marxistickej filozofie.

Revizionisti nahradzujú marxistický filozofický materializmus najvulgárnejším agnosticizmom. Izard vyvracia napr. poučku, že myslenie je najvyššou formou pohybu hmoty. Nikdy to vraj nebolo experimentálne dokázané. Stavia teda absurdnú požiadavku vytvoriť ľudský mozog v laboratóriu, t. j. postaviť sa mimo rámec vývinu zeme a života. Neuvedomuje si pritom, že táto pseudovedecká požiadavka sa prieči duchu marxistickej filozofie. Súčasne falšuje Izard aj materialistickú dialektiku a nahradzuje ju tzv. „existencionálnou“ dialektikou. Nahradzuje pomocou nej triedny boj požiadavkou „nekonečna“, lebo človek je vraj základnou požiadavkou „nekonečna“.

Táto poučka je základom tzv. „špiritualistického“ socializmu. Človek vraj prechádza z hľadania jedného „konečna“ k hľadaniu druhého „konečna“, pričom sleduje neprestajne „nekonečno“, ktoré však nemôže nikdy obsiahnuť. Izard teda tvrdí, že človek hľadá boha, o jestvovaní ktorého nemožno vraj pochybovať. Pritom aj cesty hľadania „nekonečna“, teda boha, si neurčuje človek sám, ale určuje ich boh. Boh teda riadi vedeckú výskumnú činnosť a určuje jej výsledky. Čo zostáva potom vedeckej práci? K tak konzekventnému agnosticizmu sa dostávajú pravicoví socialisti.

Západonemecký oportunista K. P. Schulz sa tiež usiluje v časopise *Das Sozialistische Jahrhundert* (1947) dokázať jestvovanie nadzmyselného sveta. „Nikto nezaujatý nemôže už poprieť, že za dokázateľným začína ríša špekulácie.“ Pritom je vraj ľahostajné, či vychádzame z božského alebo iného princípu. Schulz popiera

teda zásadu modernej vedy, že za poznaným už úsekom sveta je široké pole vedeckého bádania, do ktorého jednotlivé vedné disciplíny čoraz hlbšie prenikajú. Nevedecké je aj Schulzovo tvrdenie, že „v žiadnom prípade nie je ríša špekulácie dostupná pre ľudský rozum“. Tento náhľad predstavuje pokus o likvidáciu vedy. Aký význam by malo skúmať otázky, ktoré sú nedostupné ľudskému rozumu? Vývin prírodných i spoločenských vied však dokazuje, že tzv. „nedokázateľné“, o ktorom hovoria subjektívni idealisti, možno dokázať a spoznať. Moderná veda teda jednoznačne vyvracia mysticismus pravicových socialistov.

Revizionisti sa usilujú všetkými prostriedkami nahradiť dialektický materializmus idealistickou filozofiou. „Veda má hranice, za ktoré môže preniknúť iba metafyzika, ktorá nemôže nikdy vystupovať ako veda“ — napísal E. Böse. Agnostický náhľad, že vnútornú podstatu vecí nemožno vedecky pochopiť, je u dnešných oportunistov obzvlášť rozšírený a obľúbený. Tento náhľad popiera však základnú úlohu vedy vniknúť do vnútornej podstaty vecí a objaviť zákony ich vývinu. Böse sa usiluje tiež vyvrátiť tvrdenie dialektického materializmu, že svet ako realita jestvuje nezávisle od vedomia a že táto realita je pohybujúcou sa hmotou. Toto tvrdenie marxistov predstavuje vraj „púhe tvrdenie, vieru, ktorá nie je vedecky dokázateľná... Realitu vecí mimo svojho vedomia nemôžeme nikdy zistiť.“ Tak sa dostávajú dnešní revizionisti na najreakčnejšie pozície subjektívneho idealizmu, ktoré V. I. Lenin tak presvedčivo vyvrátil v diele *Materializmus a empiriokriticizmus*.

„Totálni“ revizionisti používajú v boji proti marxistickému filozofickému materializmu aj iné argumenty subjektívneho idealizmu. Tvrdia napríklad, že matéria nemôže nikdy vytvoriť ducha, teda myslenie. U zástancov materializmu sa vraj nemožno nič dozvedieť o stavbe „duchovného“ z materiálnych elementov a pod. Tieto, aj iné argumenty oportunistických falšovateľov marxistickej filozofie charakterizujú ich neznalosť nielen dialektického materializmu, ale filozofického materializmu vôbec. Na vyvrátenie ich argumentov netreba často študovať ani diela klasikov marxizmu-leninizmu, lebo ich už dávno presvedčivo vyvrátili predmarxovskí materialisti.

ODMIETANIE HISTORICKÉHO MATERIALIZMU — ZBRAŇ KONTRAREVOLUČNEJ ČINNOSTI OPORTUNISTOV

Prechodom k mystike, odvolávaním sa na boha vysvetľujú „moderní“ teoretici socializmu aj spoločenský vývin.

E. Böse sa usiluje napríklad urobiť z Marxa idealistického historika. Dokazuje, že ak Marx aj hovoril o materiálnych podmienkach spoločenského života, nemal na mysli opravdivé „materiálne“ podmienky. Tvrdil vraj, že „ekonomické potreby sú práve tak duševné pochody ako ideové potreby človeka“. Marx vraj nepovedal, že bytie určuje vedomie, ale že spoločenské bytie podmieňuje alebo určuje vedomie. Táto veta však podľa Böseho znamená, že určité duchovné bytie, spoločenské bytie alebo výrobné vzťahy určujú vedomie alebo idey a predstavy človeka. Duchovné bytie je teda určované duchovným bytím. Takýto nezmyselný názor sa usiluje Böse pripísať Marxovi. Pritom sa tvári, akoby nevedel, že Marx rozumel pod materiálnymi podmienkami spoločenského života predovšetkým spôsob výroby materiálnych statkov, ale aj prírodné prostredie a hustotu obyvateľstva. No vedomé falšovanie diel klasikov marxizmu-leninizmu je u pravicových socialistov už tradíciou.

Aj K. P. Schulz odmieta rozhodne historický materializmus, lebo duch by bol „olúpený vo svojom ovplyvňovaní dejinných udalostí, o svoju nezávislosť a bezpro-

strednosť a odkazovaný na nepretržitú, nevyhnutnú závislosť od funkcie, ktorá je určovaná výrobnými vzťahmi“. Duch ovplyvňuje — podľa neho — spoločenské dianie nezávisle a bezprostredne, alebo inými slovami, je suverénom, určuje históriu. Pritom si vraj môže každý myslieť pod duchom, čo chce. Sloboda, pravda a právo sú, podľa Schulza, absolútne hodnoty, ktorých ľudské pojmové obsahy sa môžu meniť so spoločenskými epochami, podstata ktorých je však nezmeniteľná. Pravico-socialistických ideológov možno, ako vidíme, dávať za vzor idealistického vysvetľovania dejín. Prekonávajú v mnohom aj najreakčnejších buržoázných sociológov.

Falšovanie materialistického vysvetľovania dejín plní najvlastnejšiu úlohu ideológov oportunistu: pomáha im v úsilí o záchranu kapitalizmu, v boji proti revolučnému robotníckemu hnutiu. Všimnime si, ako používa Izard filozofiu „špiritualistického“ socializmu pri posudzovaní spoločenského diania. Analyzuje napríklad s jej pomocou vzájomné vzťahy spoločenských tried jednotlivých ekonomických formácií. Čo je hybnou silou činnosti otrokára, feudála, kapitalistu? Je to vraj snaha po „nekonečne“. Isteže má aj otrok určitú ekonomickú úlohu. Ale keď by sa vraj otrokár nebol chopil iniciatívy a moci, bolo by hospodárstvo už v staroveku malo družstevný alebo socialistický charakter. Nijaká materiálna požiadavka by nebola mohla vyvolať otroctvo. „Vo voľbe, či prevláda nevoľnícky alebo proletársky režim, je ontologické rozhodnutie pána určujúcim faktorom.“ Vládnúce triedy jednotlivých historických období sa teda z vlastnej vôle rozhodli uchopiť hospodársku a politickú moc. Pritom má vraj ich rozhodnutie pôvod v snahe po jednote s „nekonečnom“, teda s bohom. Materiálne podmienky spoločenského života nemali na ich rozhodnutie nijaký vplyv. Izard sa však vydáva za „socialistu“ a musí vysvetliť čitateľom, ako sa teda možno dostať k socializmu. Splnenie tejto úlohy mu nerobí prirodzene ťažkosti. Tvrdí, že triedne panstvo nemôže nadlho uspokojiť bytosti, ktoré hľadajú boha. Vládnúce triedy sa vraj preto — len čo zbadajú svoj omyl — čoskoro musia vzdať moci. Tak sa vraj spoločnosť dostane napokon k socializmu. Netreba oň bojovať, socializmus sa dostaví sám. Izard sa však nepokúša vysvetliť, prečo ľudové masy nehľadali „nekonečné bytie“ už od počiatku ľudskej histórie na základe vlastnej vlády. Ak logicky domyslíme Izardove pseudovedecké argumenty, pridáme k záveru, že ľudové masy si na základe „ontologického“ rozhodnutia zvolili dobrovoľne vykorisťovateľské zriadenie. Taký nesmyselný je záver „vedeckej“ argumentácie „totálnych“ revizionistov.

Aj ideológovia československého oportunistu falšujú materialistickú teóriu dejín. Frant. Modráček sa zaoberá napríklad v práci *Sociológia ako teória dejín* (1930) historickým materializmom ako vedou. Tvrdí pritom, že s „marxovskou terminológiou je prirodzene kríž. Má všetky možné vlastnosti, len nie presnosť“. V skutočnosti však sám dokazuje, že nechápe vedecké pojmy marxizmu. Navrhne napríklad, aby sa nehovorilo o historickom materializme, ale o ekonomickej náuke dejín. Tvrdí, že Marx sa zredukovaním hospodárskej základne na výrobné vzťahy ocitol v nezhode s historickými faktami. Nesporoval vraj, že ľudstvo prežilo v minulosti najväčšie politické, sociálne a kultúrne zmeny bez toho, aby sa pracovné a výrobné prostriedky nápadnejšie menili. Modráček má zrejme na mysli zmeny a vývin v rámci tej istej spoločenskej formácie. Neuvedomuje si, že Marx hovorí o kvalitatívnych zmenách v spoločenskom živote, teda o prechode z jedného spoločenského zriadenia do druhého. To však nevedel Modráček svojim metafyzickým myslením pochopiť.

Marx tvrdí, že pracovné prostriedky sú ukazovateľom stupňa kultúrneho rozvoja. S väčším oprávnením možno vraj — podľa Modráčka — povedať, že stupeň

kultúrneho rozvoja je ukazovateľom spôsobu výroby určitého obdobia. Marx vraj nechápe vzájomnosť medzi materiálnym a duchovným vývinom. Nevidí vraj, že ekonomické bytie je materiálnym vedomím a vedením ľudí. Marx poníma údajne nesprávne aj spoločenské triedy, ktoré majú u neho úplne hospodársky a majetkový charakter. A čo je s vojenskou a kňazskou triedou, ktorá sa teší u Comta a Spencera takej pozornosti? — pýta sa Modráček, aby zavŕšil svoje nevedecké úvahy o historickom materializme. Pritom zabúda, že o ekonomickom charaktere spoločenských tried hovorili už buržoázni teoretici pred Marxom a Engelsom. Tak preberá tento ideológ sociáldemokratizmu reakčné, idealistické náhľady dnešného imperializmu, aby zdôvodnil oportunistickú politiku a ochranu buržoázných záujmov v robotníckom hnutí.

Spomínaný už reformista Macek zasa tvrdil, že Marx sa nesprávne domnieval, že vystačí s púhym prírodovedeckým bádáním v odbore spoločenského života. Usiloval sa vraj poznávať, ale vyhýbal sa posudzovaniu a hodnoteniu javov. Vysvetľoval vraj zmenami výroby, čo bolo spôsobené zmenami v mravných názoroch. Lebo mravné názory neboli — podľa Macka — iba nadstavbou, ale pôvodným výrazom života, akým je tvorivý pud, ktorý vyznačuje človeka ako živočícha, ktorý si vyrába nástroje. Myšlienka ľudskej rovnosti a slobody bola vraj v dejinách mocnejším živlom ako para a elektrina, i keď nemožno poprieť, že para i elektrina prispeli veľkým podielom k uskutočneniu týchto mravných zásad. Modráček i Macek neuznávajú teda, že podmienky materiálneho života, menovite spôsob výroby materiálneho života ľudí, sú určujúcou silou spoločenského diania. Popierajú teda vedecké učenie o spoločnosti, ktoré bolo menovite v posledných desaťročiach opätovne overené dejinnou praxou.

Obzvlášť rozčuľuje Macka marxistické učenie o triedach a triednom boji. Triedny boj je politický boj. „Ale aká chumelenica je tá politika, kde sú potom tu tie dve určité triedy, ktoré spolu zvädzajú boj?“ — pýta sa Macek, usilujúc sa presvedčiť robotníkov, že vedenie triedneho zápasu je nepotrebné a neúčelné.

Čo však radí Macek robotníkom? Hovorí, že kapitalistická sústava nezanikne razom, ako ani predošlé sústavy (otrokárstvo, feudalizmus) neskončili vraj razom. Popiera teda i takú všeobecne uznávanú skutočnosť, že prechod od feudalizmu ku kapitalizmu sa uskutočnil revolučnou cestou. Tvári sa, akoby nič nevedel o anglickej, francúzskej a iných buržoázných revolúciách. Kapitalizmus odumrie vraj tak, ako odumreli predošlé spoločenské formácie. Už vraj odumiera. Nový poriadok rastie už za kapitalizmu a z neho. Rok čo rok sa vraj kapitalistická sústava pozmeňuje sociálnymi reformami.

Ale prečo neprerástol kapitalizmus ešte v žiadnej krajine do socializmu? Na to odpovedá za Macka už spomínaný L. Gölich. Vinní sú na tom údajne komunisti. Vďaka volebným úspechom sociálnej demokracie po prvej svetovej vojne sa vraj robotníctvo zúčastňovalo v rade štátov svojimi zástupcami na štátnej správe. Už vtedy bola vraj možnosť vrastania prvkov socialistickej organizácie do starého sociálneho usporiadania. Tento prirodzený vývin bol však prerušený a zabrzdený faktom, že časť radikálnych stúpcov marxistického socializmu (teda komunisti) chcela presadiť revolučný nástup po sovietskom vzore. Preto „vedúci činitelia sociálnodemokratického hnutia boli práve touto tendenciou zatlačení až k nezmyselnému odporu proti samému faktu ruskej revolúcie a posudzovali tento historický fakt meradlom, či bolo alebo nebolo Rusko na proletársku revolúciu zrelé.“ Tak sa usiloval Gölich skryť pred robotníckou triedou oportunistickú zradu pravicových socialistov. Chcel prevaliť zodpovednosť za krach ich politiky na komunistov. Ako vidíme, pravicový socialisti vedia všetko „vedecky“ a vieryhodne vysvetliť.

V čom sa prejavujú zvyšky sociáldemokratizmu v našom živote, ak túto otázku posudzujeme z hľadiska revízie marxistickej filozofie?

Nedôsledné uplatňovanie zásady stranickosti marxistického svetonáhľadu sa prejavuje napríklad v nechuti k ideologickej práci, vo vyhýbaní sa ideologickým bojom, v hlásaní a uplatňovaní oportunistickej zásady „slobody“ náhľadov a pod. V praxi sa v dôsledku toho nebojuje proti buržoáznemu nacionalizmu, sociáldemokratizmu, masarykizmu, náboženskému tmárstvu a iným formám buržoázneho svetonáhľadu. Prejavom sociáldemokratizmu je aj nesprávne uplatňovanie zásady kritiky a sebakritiky v ideologickom živote, o ktorej sa často iba hovorí, ale v praxi sa v mene „slobodného“ vedeckého bádania a nesprávnym odvolávaním sa na národné tradície dáva voľné pole antimarxistickým náhľadom.

Revizionistický náhľad, že teória nemá slúžiť praxi, že sa teda prakticko-politická činnosť môže zaobísť bez teórie, vedie zasa k náhľadom, že robotník je od prírody triedne uvedomelý, a preto nie je potrebné ho teoreticky vzdelávať. Úzky prakticismus vedie tak mnohých hospodárskych a politických pracovníkov k strate širších perspektív pri riešení úloh. Na pracoviskách, kde panuje sociálnodemokratické podceňovanie teoretického vzdelávania, sa sústavne zanedbáva propaganda socialistických myšlienok, masová agitačná práca a pod. To vytvára vhodné podmienky pre šírenie nepriateľskej ideológie. Práve na týchto pracoviskách vidíme často neplnenie plánovaných výrobných úloh. Zvyšky sociáldemokratizmu sú napríklad dosť časté v niektorých strediskách železničiarov. Práve na týchto pracoviskách sa často neplnia vytýčené úlohy. Z opravných vychádzajú rušne nedostatočne opravené, neuskutočňujú sa uspokojivo preventívne opatrenia a pod. Neplnia sa často ani úlohy v doprave, ako zvyšovanie rýchlosti, ťažnosti a obratu vozňov, odstraňovanie vysokej nepojazdnosti lokomotív a vozňov, zabezpečenie kvality dopravy, zlepšenie starostlivosti o údržbu tratí. Tak sa odráža zanedbávanie ideologickej úrovne pri riešení konkrétnych úloh socialistickej výstavby.

Zvyšky oportunistických náhľadov o ťažisku „straníckej“ a politickej práce v parlamentnej a volebnoagitačnej činnosti vedú niektoré stranícke, odborové a iné masové organizácie k pasivite, k nečinnému vyčkávaniu priebehu udalostí. Výstavba socializmu prináša však denne nové úlohy, ktoré treba iniciatívne a tvorivo riešiť v celoštátnom, krajskom, okresnom či miestnom meradle. Nečinné prizeranie na hromadiace sa úlohy, viera v „spontánny“ vývin a voľný beh udalostí je preto vážnou prekážkou socialistickej výstavby. Stranícke i masové organizácie, ktoré nevedú členstvo do aktívnej činnosti pri plnení vytýčených úloh, do aktívnej propagandy socializmu, do boja proti buržoáznym náhľadom, neplnia svoje historické poslanie. Preto má tak veľký význam boj za prísne dodržiavanie marxisticko-leninských organizačných, taktických a ideologických princípov v živote komunistickej strany i v práci masových organizácií. Preto je tak vážnou požiadavkou prísne dodržiavanie zásady kolektívnosti vedenia a demokratického centralizmu v straníckom a verejnom živote. Preto zdôrazňuje tak často komunisticá strana, že bez dôsledného a správneho uplatňovania zásady kritiky a sebakritiky na každom úseku života nemožno úspešne napredovať k socializmu. Boj proti nekomunistickým prejavom vo verejnom živote, za dôsledné uplatňovanie marxisticko-leninských zásad v každodennej činnosti je najúčinnější zbraňou v boji proti sociáldemokratizmu, ktorý je zbraňou buržoázie a nepriateľov socializmu.

Stranícke a masové organizácie, ako i pracoviská rôznych odborov, v ktorých sú rozšírené zvyšky sociálnodemokratických náhľadov, nemajú často zmysel pre dialektické posudzovanie úloh. Nechápu väčšinou širšie celoštátne, celokrajové, celookresné problémy a uskutočňujú i presadzujú úzke, nečasové lokálne požiadavky. Vidíme u nich neplnenie úloh, mnoho organizačných i výrobných nedostatkov a ťažkostí, nespokojnosť s vedením závodu a pod. Pri kritike nedostatkov sa stretávame zasa s neochotou k sebakritike, so zvaľovaním zodpovednosti na vonkajších činiteľov, s odvolávaním sa na nejestvujúce objektívne podmienky. Nie zriedkavým zjavom je tu demagogické kritizovanie vlády, strany, orgánov ľudovej moci pri súčasnom zanedbávaní, ba pestovaní vlastných chýb a nedostatkov. Pri uskutočňovaní obťažných úloh vidíme často netrpezlivosť, nedočkavosť a prenáhlenosť, neľudský postoj k podriadeným pracovníkom a bezzásadový postoj k nadriadeným, čo sťažuje plnenie úloh. Pri zanedbávaní propagačnej a agitačnej práce argumentujú sociáldemokratizmom zatažené organizácie a pracoviská tým, že táto nemá i tak význam, lebo je neúčinná. Nechápu, že presvedčovanie ľudí je zdĺhavá a namáhavá práca, ktorá vyžaduje trpezlivosť, ľudský prístup k presvedčovaným, časté opakovanie argumentov a vyhľadávanie nových presvedčovacích metód.

Veľmi rozšíreným sociáldemokratickým náhľadom — živým i zahraničnými nepriateľmi ľudovodemokratickej republiky — je demagogická požiadavka „spravodlivého“ rozdeľovania a „rovnakej“ mzdy v socialistickej spoločnosti. Túto oportunistickú, lassallovskú tézu odhalil už Marx v *Kritike gothajského programu*. Poukázal na to, že v socialistickej spoločnosti, ktorá je nižšou fázou komunistickej spoločnosti, môže platiť iba zásada „každému podľa jeho výkonu“. V ľudovodemokratickej spoločnosti sa táto zásada uskutočňuje v podobe výkonových miezd a prémie. Odmeňovanie podľa výkonu a schopnosti vedie k tomu, že každý môže zo spoločenského spotrebného fondu odoberať tovar (čo do akosti i množstva) úmerne podľa vynaloženej práce. Spravodlivosť tohto princípu spočíva v tom, že každý bez ohľadu na vek a pohlavie dostáva za rovnaký výkon aj rovnakú mzdu. Zásada odmeňovania podľa výkonu je jedine možným spôsobom odmeňovania v socialistickej spoločnosti. Umožňuje pracujúcim stupňovaním výkonu zvýšiť svoj podiel zo spoločenského výťažku práce. Podporuje výrobnú iniciatívu, rast socialistického súťaženia a novátorského hnutia. Vytvára predpoklady pre úspešné plnenie budovateľských úloh. Sociálnodemokratická demagógia o „rovnakej“ mzde bez ohľadu na pracovný výkon je preto zlomyseľným heslom nepriateľov socializmu.

Rovnako nebezpečným zvyškom sociáldemokratizmu je nepochopenie dôležitosti zvyšovania produktivity práce. Sociálnodemokratickí demagógovia zamlčujú zásadný rozdiel medzi zvyšovaním produktivity práce v kapitalistickej a socialistickej spoločnosti. Zvyšuje sa výrobnosť práce aj v kapitalistickej spoločnosti? Áno, zvyšuje. Napríklad index výrobných výsledkov za pracovnú hodinu sa zvýšil v západonemeckom priemysle — bez energetického a stavebného priemyslu — z 82,3 roku 1949 na 100,3 vo februári 1953, teda o 34%.⁷ Čomu však slúži zvyšovanie produktivity práce v kapitalistickej spoločnosti? Nevedie k zvyšovaniu reálnych miezd a životnej úrovne pracujúcich, ale k ich zníženiu. Vedie teda k prehlbovaniu vykorisťovania. Komu a čomu však slúži zvyšovanie výrobnosti práce v ľudovodemokratickej spoločnosti? Je základom zvyšovania hmotnej a kultúrnej úrovne pracujúceho ľudu. Všimnime si napr. zprávu Štátneho úradu štatistického o plnení štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva ČSR roku 1954. Celková hrubá

⁷ Citované z časopisu *Einheit*, ročník 1953, č. 9.

výroba priemyslu vzrástla roku 1954 v porovnaní s rokom 1953 o 4,4%. Pritom výroba výrobných prostriedkov sa zvýšila o 4,2% a výroba spotrebných predmetov o 4,7%. Produktivita práce v priemysle sa zvýšila o 2%, v stavebníctve o 8%. Pritom stúpila osobná spotreba obyvateľstva o 16%. Maloobchodný obrat stúpol roku 1954 v porovnateľných cenách o 20%. Tak sa prejavuje pracovné úsilie ľudových mäs vo zvyšovaní životnej úrovne. V tom spočíva základný rozdiel medzi zvyšovaním výrobnosti práce v kapitalistickej a socialistickej spoločnosti.

*

Nebezpečným zvyškom sociáldemokratizmu je aj nepochopenie dôležitosti roľníckej otázky pre robotnícke hnutie a z toho vyplývajúce nedostatky v roľníckej politike.

Už Marx kritizoval v *Kritike gothajského programu* lassallovskú tézu, že oproti robotníckej triede „sú všetky ostatné triedy len jedinou reakčnou masou“. Z tohto tvrdenia jasne vyplýva sektársky ráz sociáldemokratizmu v roľníckej otázke. Marx kladie v tejto súvislosti oprávnenú otázku: „Hlásalo sa azda pri posledných voľbách (mal na mysli voľby do nemeckého ríšskeho snemu v januári 1874, L. H.) remeselníkom, malým priemyselníkom atď. a roľníkom: spolu s buržoáziou a feudálmi tvoríte oproti nám len jedinú reakčnú masu?“⁸

Ide tu o otázku, ktorá je mimoriadne dôležitá pre triedny boj proletariátu, o otázku spojencov robotníckej triedy. Náhľad o „jedinej reakčnej mase“ úplne uzaviera cestu k pochopeniu významu pracujúcich roľníkov ako spojencov robotníckej triedy. Posudzuje jednotlivé vrstvy pracujúceho ľudu metafyzicky, stavia ich jednostranne proti sebe, nevidí styčné, spoločné záujmy robotníckej triedy a pracujúceho roľníctva, ktoré sú základom ich nerozlučného spojenectva v boji o socializmus. Ponecháva malých a stredných roľníkov ako zálohu buržoázii a reakcii.

K. Bacile poukázal v referáte na sjazde KSS v dňoch 22.—24. apríla 1955 na to, že nedostatky v roľníckej politike a zvyšky sociáldemokratizmu v tejto otázke sa u nás prejavujú v troch smeroch, a to:

1. v praktickom uskutočňovaní politiky strany trvá podceňovanie nevyhnutnosti pevného zväzku robotníckej triedy s malými a strednými roľníkmi pri výstavbe socializmu a v úsilí o podstatné zvýšenie poľnohospodárskej výroby, ktoré má svoje ideologicko-politické korene v sociáldemokratizme;
2. zužuje sa otázka zväzku robotníckej triedy so všetkými malými a strednými roľníkmi na zväzok robotníckej triedy s družstevnými roľníkmi, čo má korene v ľavičiarском sektárstve;
3. skreslene sa chápu ekonomické problémy poľnohospodárskej výroby, čo má svoje korene v oportunistickom, úzko stavovskom postoji k roľníckej otázke.⁹

Oportunistickí zradcovia v robotníckom hnutí, ktorí sa neusilovali o uskutočnenie socialistickej revolúcie, ale chceli ju, naopak, všetkými silami znemožniť, nemali nikdy záujem o otázku spojencov robotníckej triedy v revolučnom boji. Neuvedomovali si preto význam roľníctva ako spojenca robotníckej triedy. Necháпали, že práve na tomto spojenectve a na jeho stálom upevňovaní spočíva diktatúra proletariátu, že iba na jeho základe môže robotnícka trieda ako vedúca sila ľudových mäs splniť svoje dejinné poslanie hrobára kapitalizmu a budovateľa socializmu.

⁸ Marx-Engels, *Vybrané spisy II*, 20.

⁹ *Zpráva o činnosti ÚV KSS a ďalšie úlohy strany*. Pravda z 24. IV. 1955.

Zvyšky týchto náhľadov v súčasnom období sa prejavujú v tom, že niektorí pracovníci na úseku poľnohospodárstva síce všeobecne a „teoreticky“ uznávajú zásadu, že pevný zväzok robotníkov a roľníkov je nevyhnutnou podmienkou výstavby socializmu na dedine, ale v praxi sa nedívajú na pracujúce roľníctvo ako na spojenca robotníckej triedy. Konajú v praxi tak, akoby roľníctvo nebolo spojencom robotníckej triedy pri výstavbe socializmu, ale nepriateľom socializmu, alebo v najlepšom prípade masou, proti vôli a záujmom ktorej budujeme socializmus rôznymi administratívnymi metódami.

Takéto a podobné zvyšky sociálnodemokratických náhľadov vedú k nepochopeniu skutočnosti, že hlavným politickým zmyslom nerozborného zväzku robotníckej triedy s pracujúcim roľníctvom je posilnenie ľudovodemokratického zriadenia, úsilie o získanie malého a stredného roľníka pre dobrovoľnú účasť na socialistickej prestavbe a výstavbe dediny, boj proti kapitalistickým živlom dediny, spoločný záujem robotníkov a roľníkov na neustálom zvyšovaní výroby v priemysle a poľnohospodárstve a na tomto základe spočívajúce úsilie o neustále zvyšovanie životnej úrovne.

V politickej praxi sa prejavovali tieto oportunistické náhľady v tom, že dochádzalo miestami k porušovaniu zásady dobrovoľnosti vstupu do družstva, že sa na roľníkov vyvíjal hospodársky a administratívny nátlak, že sa družstvá často iba zakladali a ponechávali potom svojmu osudu, že sa nevenovala pozornosť ich vnútornému upevneniu, zvyšovaniu produktivity práce a intenzity poľnohospodárskej výroby a pod. Prejavom sociálnodemokratického zanedbávania zväzku robotníkov a roľníkov bolo i to, že sa miestami uskutočňovala politika predčasného likvidovania kulakov, a to ešte bez náležitej politickej prípravy, že strojové a traktorové stanice neposkytovali pomoc malým a stredným roľníkom, že sa im neprideľovali hnojivá a úver, že sa uskutočňoval totálny výkup, že sa v niektorých okresoch uskutočňovala hromadná kolektivizácia, čo viedlo k rozporu s materiálno-technickou základňou nášho pôdohospodárstva a pod.

Ústredný výbor KSČ a vláda republiky prijali dôležité uznesenia na odstránenie týchto nedostatkov, ktorých príčinou sú zvyšky sociálnodemokratických náhľadov. Uložili stranickým a štátnym orgánom politicky, ekonomicky a finančne upevniť JRD, likvidovať politicky nesprávny postoj a politiku nátlaku k individuálne hospodáriacim roľníkom, podporovať výrobné úsilie individuálne hospodáriacich malých a stredných roľníkov a pod. Súčasne boli znížené výkupné normy a odstupňované podľa podmienok jednotlivých výrobných oblastí, boli zvýšené ceny výkupu, ako aj ceny štátneho výkupu. Boli tiež výhodnejšie upravené ceny za služby strojových traktorových staníc, za osivá, hnojivá a iné výrobné prostriedky. Súčasne bolo zabezpečené poskytovanie lacného úveru malým a stredným roľníkom, zlepšené zásobovanie dediny priemyselnými výrobkami. Všetky tieto opatrenia vytvorili ekonomické predpoklady pre ďalší rozvoj tržných vzťahov medzi mestom a dedinou, pre rozvoj pôdohospodárskej výroby a tým pre odstránenie spomínaných nedostatkov.

Ako napísal V. Široký v článku *Správne chápať politické a ekonomické otázky rozvoja poľnohospodárstva* (Pod zástavou socializmu, roč. IV., č. 11) uskutočňovanie uznesení strany a vlády zo septembra 1953 však ukázalo, že niektorí pracovníci na úseku poľnohospodárstva boli natoľko v zajatí oportunistických náhľadov, že i tieto uznesenia, ich zmysel a zameranie ponímali nesprávne, metafyzicky, odtrhnuté od celkových otázok výstavby socializmu a nášho socialistického pôdohospodárstva.

Vznikli napríklad teórie, metafyzicky a nevedecky posudzujúce uznesenia strany

a vlády, ktoré hlásali, že týmito uzneseniami opúšťame politiku združstevňovania pôdohospodárstva ako jedinej cesty k trvalému zvyšovaniu pôdohospodárskej výroby, že sa nimi vzdávame boja proti kulakom, že je možné nečinne sa prizerať vystupovaniu z JRD a pod. Na druhej strane sa zasa začali šíriť náhľady, že zvýšenie podpory výrobného úsilia individuálne hospodáriacich roľníkov predstavuje iba dočasný taktický manéver a po čase sa vraj zasa bude pokračovať v „starej“ praxi. Dochádzalo i k nesprávnej, protimarxistickej kritike politiky strany a vlády, podľa ktorej vraj podpora výrobného úsilia malých a stredných roľníkov štabilizuje súkromné hospodárenie a vedie k posilneniu kapitalizmu na dedine. Tento nezmyselný náhľad viedol týchto kritikov k antimarxistickému záveru a požiadavke, že roľníkov možno primäť k vstupu do JRD iba zbedačovaním, teda hospodárskym nátlakom. Takéto názory, ktoré sú vážnou prekážkou výstavby socializmu na dedine, vznikajú z opustenia pozícií marxistickej dialektickej metódy a z prechodu na stanovisko metafyziky, z nepochopenia marxisticko-leninskej zásady, že socializmus na dedine nebudujeme proti roľníkom, ale naopak, s roľníkmi, v ich vlastnom záujme.

Uznesenia X. sjazdu KSČ poukázali jasne na to, že ústrednou otázkou rýchleho rozvoja pôdohospodárskej výroby, ďalšieho budovania socializmu na dedine a všetkej politickej a organizačnej práce strany a ľudovodemokratického štátu je otázka vzäzku robotníckej triedy s malými a strednými roľníkmi, otázka foriem upevňovania tohto vzäzku, otázka, ako sa má v dnešnej vývinovej etape uplatňovať vedúca úloha robotníckej triedy v tomto vzäzku.

Marxizmus-leninizmus posudzuje i otázku vedúcej úlohy robotníckej triedy dialekticky. Učí robotnícku triedu a jej revolučnú stranu, že viesť znamená stáť na čele nás, nikdy sa od nich neizolovať, ale kráčať na čele ľudu k vytýčenému socialistickému cieľu. Uplatňovať vedúcu úlohu robotníckej triedy znamená preto viesť predovšetkým široké masy malých a stredných roľníkov do spoločného boja o socializmus. Na druhej strane však marxisticko-leninsky viesť neznamená, že sa necháme viesť zaostalejšími vrstvami pracujúcich a ich náhľadmi, že budeme robiť ústupky ich názorom a predsudkom. Tak nás učí marxizmus-leninizmus uskutočňovať dôslednú politiku priateľského vzäzku k pracujúcim roľníkom, aby boli definitívne získaní na stranu robotníckej triedy a oslobodení z vplyvu kapitalistických živlov na dedine.

*

U ideologických pracovníkov vedie zasa metafyzické odtrhnutie teórie od praxe často k izolovaniu teoretickej činnosti od konkrétneho života. Teoretická práca sa zameriava na riešenie abstraktných, od života odtrhnutých otázok, ktoré nie sú dôležité pre socialistickú výstavbu. II. celoslovenská filozofická konferencia v decembri m. r. poukázala napríklad na to, že u slovenských filozofických pracovníkov sa javia často tendencie unikovosti od súčasných problémov, vyhľadávanie tém z minulosti alebo vzďaľovanie sa prevažne do abstraktných oblastí. Táto skutočnosť je typickým prejavom sociáldemokratizmu.

Isolovanie sa od problematiky súčasného obdobia vedie zákonite k nevedeckému riešeniu teoretických otázok, k nepravdivému hodnoteniu a prikrášľovaniu buržoáznej minulosti a pod. Filozofická práca neplní za týchto okolností svoje spoločenské poslanie. Neozbrojuje ľud v boji proti nepriateľským ideológiám, neodhaľuje často hlavného ideologického nepriateľa, zväzda ideologickú činnosť na vedľajšiu koľaj, nepomáha pri riešení konkrétnych teoretických otázok výstavby socia-

lizmu. Sociáldemokratizmus je vážnou prekážkou všestranného rozvoja marxisticko-leninskej filozofie.

Všimnime si napríklad nevedecké hodnotenie niektorých buržoázných smerov filozofickej minulosti, napríklad masarykizmu pred prvou svetovou vojnou (hlasizmus), masarykizmu a iných foriem idealizmu za tzv. slovenského štátu a pod.

Východiskom nevedeckého vysvetľovania meštiackodemokratickej idealistickej filozofie je predovšetkým nepochopenie marxisticko-leninského učenia o hegemonii proletariátu. Musíme si totiž uvedomiť, že v čase dejstvovania hlasistov, ktorí hlásali masarykovské filozofické náhľady, jestvovalo už na Slovensku robotnícke hnutie. V dejinnej etape boja za národné oslobodenie a uskutočnenie buržoáznodemokratickej revolúcie bola robotnícka trieda a jej strana objektívne jedinou historickou silou, ktorá mohla dôsledne uskutočniť revolučné úlohy obdobia. Slovenská buržoázia, ktorej záujmy hlasisti zastávali, sa naopak usilovala dostať na čelo národného hnutia a skončiť ho kompromisom so silami reakcie. Preto sa všemožne usilovala podviazať aktivitu a rozvoj masového ľudového hnutia. Ideológia masarykizmu bola teda prekážkou plného rozvitia revolučného boja na Slovensku.

Sociálna demokracia na Slovensku nebola však — pre svoju nedostatočnú ideologickú, organizačnú a politickú úroveň — schopná splniť svoje dejinné poslanie. To nie je, prirodzene dostatočný dôvod, aby sme hodnotili hlasistickú idealistickú filozofiu ako revolučnú a pokrokovú. Masarykovskej filozofii hlasizmu išlo v podstate o zabrzdzenie nástupu robotníckeho hnutia, o víťazstvo slovenskej buržoázie, o „slobodné“ vykorisťovanie slovenského pracujúceho ľudu. Slovenská buržoázia sa pritom ani neusilovala o národné oslobodenie.

Pritom je dôležité, aby sme aj pri hodnotení niektorých príslušníkov hlasizmu neupadli do ľavicového sektárstva a nedoceňovali všetko kladné, čo priniesli pre rozvoj slovenského národného života. Filozofia hlasizmu hovorí totiž často o ľude a jeho záujmoch. Hlavní predstavitelia masarykizmu týchto čias to robia však vedome iba preto, aby zmiatli ľudové masy. Pseudofuďovosť hlavných predstaviteľov masarykizmu je teda zbraňou proti rozvíjajúcemu sa robotníckemu hnutiu, proti záujmom pracujúceho ľudu.

Pravda, mnohí čestní predstavitelia slovenskej inteligencie nechápali triednu podstatu masarykovskej filozofie. Nevedela im ju vysvetliť ani sociálna demokracia. Preto sa niektorí príslušníci inteligencie (menovite skupina realistov v literatúre, z ktorých sa niektorí dostali napokon až na pozície robotníckej triedy) orientujú na „ľudové“ prvky hlasistickej ideológie, všimajú si život ľudových mäs a vytvárajú tak diela (najmä literárne), ktoré sú trvalým prínosom národnej kultúry. Bolo by protimarxistické a nevedecké, ak by sme nehodnotili kladne všetko cenné, čím prispeli k rozvoju slovenského kultúrneho života.

Táto skutočnosť však nemení triednu podstatu masarykovskej filozofie tohto obdobia. Slovenskí realisti sa totiž neorientovali na to podstatné, hlavné, triedne v hlasistickej ideológii. Nemožno teda tvrdiť, že to boli základné črty masarykovského svetonáhľadu, ktoré im umožnili vytvoriť literárne diela trvalej hodnoty.

Rovnako metafyzický a idealistický základ má nevedecké vysvetľovanie charakteru meštiackodemokratickej filozofie za tzv. slovenského štátu (masarykizmu a iných foriem idealistickej filozofie).

Zvláštnosťou historického obdobia 1938—1945 bolo, že v boji proti nemeckému fašizmu a jeho domácim pomáhačom „splynuli“ prechodne zásadne odlišné triedne záujmy. Masové revolučné hnutie, vedené robotníckou triedou na čele s KSC, sa spojilo s hnutím časti meštiackodemokratickej buržoázie, späť so západnými im-

perialistami. Táto časť buržoázie sa usilovala o porážku konkurenčného nemeckého imperializmu, a to v záujme svojho ďalšieho triedneho panstva nad českým a slovenským pracujúcim ľudom.

Áká bola situácia na filozofickom fronte v období protifašistického boja? Oficiálnou filozofiou tzv. slovenského štátu bol klérofašistický svetonáhľad. Patrí k povahe fašizmu i klerikalizmu, že sa vyrovnáva nielen s ideológiou robotníckeho hnutia, ale bojuje aj s ideológiou svojich konkurentov v radoch vládnucej triedy. Možno z tejto skutočnosti usúdiť, že masarykovská filozofia a iné formy idealistickej filozofie — svetonáhľadu to predmníchovskej republiky, hospodársky a ideologicky úzko spojenej so západným imperializmom — holi preto za tzv. slovenského štátu pokrokove? Nemožno.

Komunistická strana Československa čerpala pre svoju politiku Národného frontu poučenia zo strategických a taktických skúseností ruských boľševikov, ktorí vytýčili revolučné princípy prechodnej spolupráce s niektorými skupinami buržoázie. Lenin napísal, že ruskí revoluční sociálni demokrati neraz používali pred pádom cárizmu „služby buržoáznym liberálov, t. j. uzatvárali s nimi mnoho praktických (mnou podčiarknuté, L. H.) kompromisov a v rokoch 1901—1902 ešte pred vznikom boľševizmu, stará redakčná rada Iskry... uzavrela (pravda, nie na dlho) formálne politické spojenectvo so Struven, politickým vodcom buržoázného liberalizmu, ale súčasne vedela bez prestania viesť *nemilosrdný ideový a politický boj* (mnou podčiarknuté, L. H.) proti buržoáznemu liberalizmu a aj proti tým najmenším prejavom jeho vplyvu v robotníckom hnutí.“¹⁰ Lenin napísal, že boľševici od roku 1905 sústavne hájili zväzok robotníckej triedy s roľníctvom proti liberálnej buržoázii a cárizmu, ale súčasne nikdy neodmietali pomoc buržoázie proti cárizmu a „neprestávali viesť najnezmieriteľnejší ideový a politický boj proti buržoáznorevolučnej roľníckej strane, proti „sociálnym revolucionárom“, odhaľovali ich ako maloburžoázných demokratov...“. Lenin hovorí pri tej istej príležitosti, že za prvej svetovej vojny uzavreli boľševici „určitý kompromis“ s „kautskovcami“ (Černov, Natanson), „rokovali sme s nimi v Zimmerwalde a v Kientale, a vydávali sme spoločné manifesty, no nikdy sme nezastavovali a neoslabovali ideovo-politický boj proti „kautskovcom“, Martovom a Černovom.“¹¹

Marxizmus-leninizmus učí teda uzavierať v jednotlivých etapách revolúcie spojenectvo s niektorými skupinami triedneho nepriateľa s jednou základnou podmienkou: neviazať si spojenectvom ruky, nevzdávať sa samostatného politického a ideologického postupu, ale viesť ideovo-politický boj aj proti tejto prechodne spojeneckej skupine.

KSC si preto vždy uvedomovala prechodný charakter spojenectva s meštiacko-demokratickou buržoáziou v období protifašistického boja. Východiskom Husákovvej a Novomeského zradcovskej činnosti v tomto období bolo práve neuznávanie tejto skutočnosti. Strana si preto zachovávala samostatnosť politického a ideologického postupu. Stačí spomenúť kritiku ľavého a pravého oportunistu v KSS za tzv. slovenského štátu, uskutočnenú V. Širokým, aby sme dokázali správnosť tohto tvrdenia. Iba zásadnou marxisticko-leninskou politikou bola strana schopná vybojovať hegemoniu proletariátu v revolučnom boji a zabezpečiť v ďalšej vývinovej etape prechod národnej a demokratickej revolúcie na socialistickú revolúciu.

Kl. Gottwald napísal už v období boja na obranu republiky, že na vec obrany republiky sa treba dívať nie z hľadiska záujmov „vôbec“, ale z hľadiska záujmov

¹⁰ V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 641.

¹¹ Tamže.

robotníckej triedy. Zdôrazňoval, že sa treba usilovať presadiť v tejto otázke robotnícku, revolučnú líniu. „To je tiež najlepšie vodidlo v týchto spleťtých, komplikovaných, nie jednoduchých otázkach... To je záruka proti oportunizmu, proti nebezpečenstvu, že by sme sa ocitli v jednej línii s oportunizmom a sociáldemokratizmom.“¹² KSČ preto neprestajne zdôrazňovala, že rozhodujúcim vodidlom politiky jednotného a ľudového frontu, ako i politiky Národného frontu musí byť riešenie všetkých otázok z hľadiska robotníckej triedy, z hľadiska triedneho boja a nie triedneho mieru.

Filozofia vždy vyjadruje a nemôže nevyjadrovať triedne hľadisko. Každá filozofia formuluje svetonáhľad niektorej spoločenskej triedy, spôsob, akým si táto trieda uvedomuje svoje vlastné postavenie a svoje historické poslanie. Masarykovská filozofia a iné formy idealizmu za tzv. slovenského štátu boli svetonáhľadom meštiackodemokratickej buržoázie. Táto časť buržoázie sa usilovala v podstate o získanie hegemonie v národnooslobodzovacom boji (teda o znemožnenie hegemonie proletariátu) a o skončenie národnej a demokratickej revolúcie kompromisom, reštaurovaním predmníchovskej, kapitalistickej republiky. Pod tlakom ľudových mäs a verejnej mienky bola nútená zahľovať svoje pravé triedne záujmy. Musela prechodne, navonok súhlasiť s politickým programom, vytýčeným KSČ, ktorý bol v rozpore s jej triednymi záujmami. Znamená to azda, že zastávala v tomto období pokrokovú filozofiu? Nie, lebo potom by musela opustiť svoje staré filozofické náhľady a prejsť na pozície vedeckého svetonáhľadu. To však nechcela a nemohla urobiť. Zotrvávala na dovtedajších filozofických náhľadoch (masarykizmu a iných foriem idealizmu), ktoré vyjadrovali jej najvlastnejšie, a to buržoáznoreakčné záujmy.

J. V. Stalin napísal o menševickej politike v otázke buržoáznodemokratickej revolúcie, že ich plán, „keďže skladal osud revolúcie do rúk liberálnej buržoázie (hegemonie buržoázie), bol *reakčný* (mnou podčiarknuté, L. H.), lebo liberálna buržoázia nemala záujem na úplnom víťazstve revolúcie a bola vždy ochotná sa nakoniec dohodnúť s cárizmom.“¹³ Masarykovská filozofia a iné formy idealizmu za tzv. slovenského štátu zdôvodňovali v podstate podobné ciele meštiackodemokratickej buržoázie v našej národnej a demokratickej revolúcii. Je preto jasné, že svojím idealistickým riešením základnej filozofickej otázky, ktoré znemožňuje pochopiť pravú podstatu historického diania, hrala táto filozofia za tzv. slovenského štátu spiatočnícku, retardačnú úlohu.

Aj pri kritike oportunistického skresľovania dejinnej úlohy meštiackodemokratickej filozofie za tzv. slovenského štátu nesmieme prirodzene upadnúť do ľavicárskeho sektárstva. Nemôžeme si nevšimnúť, že niektorí jej zástancovia sa v priebehu národnooslobodzovacieho boja v dôsledku hanebnej zrady buržoázie, hrdinského boja sovietskeho ľudu proti fašizmu, dôslednej politiky KSČ postupne presviedčali o správnosti boja robotníckej triedy a opúšťali súčasne pozície idealistického svetonáhľadu. Mnohí z nich urobili aj veľký kus práce v boji proti klérofašistickému svetonáhľadu a náboženskému tmárstvu popularizovaním a šírením prírodovedeckých poznatkov, bojom proti fašistickej pseudovede a pod. Táto skutočnosť nemení prirodzene triednu podstatu a úlohu masarykovskej filozofie či iných foriem idealizmu za tzv. slovenského štátu. Pozitívna práca niektorých vedec-kých a filozofických pracovníkov nevyplývala totiž z meštiackodemokratického

¹² Kl. Gottwald, *Spisy VII*, 122.

¹³ J. V. Stalin, *Spisy 5*, 178.

svetonáhľadu, ale bola už prejavom jeho prekonávania a postupného prechodu na pozície robotníckej triedy a dialektického materializmu.

Metafyzické a idealistické korene majú aj oportunistické teórie v politickej ekonómii, ktorými sa zdôvodňuje už spomínaná sociálnodemokratická prax v roľníckej politike. Ide predovšetkým o nevedecký náhľad, že zákon hodnoty je u nás v pôdohospodárstve regulátorom výroby.

Marxisticko-leninská poučka, že zákon hodnoty je za kapitalizmu regulátorom výroby, znamená, že tento zákon reguluje výrobu prostredníctvom trhu, a to živelne, pôsobením zákona ponuky a dopytu. Zákonitým zjavom tejto regulácie sú kapitalistické krízy z nadvýroby, obohacovanie statkárov a dedinských boháčov a zdlžovanie a zbedačovanie malých a stredných roľníkov.

Náhľad, že zákon hodnoty má regulujúci vplyv v oblasti malovýroby aj v ľudovodemokratickom zriadení, je však nevedecký a antimarxistický náhľad. Je dôsledkom mechanického, metafyzického prenášania platnosti zákonov kapitalistického systému na socialistickú spoločnosť.

Jestvuje a pôsobí aj v socialistickej spoločnosti zákon hodnoty? „Áno, existuje a pôsobí. Tam, kde je tovar a tovarová výroba, nemôže byť ani zákon hodnoty.“¹⁴ Tovarová výroba je príčinou, že aj v socialistickej spoločnosti jestvuje a pôsobí zákon hodnoty. Je to prirodzené. Tovar je užitočná vec, vyrobená na predaj. Pri predaji a kúpe tovarov sa prirovnávajú ich hodnoty. Inak by nebolo základu pre ich výmenu. Veľkosť hodnoty tovaru sa určuje množstvom spoločensky nutnej práce, ktorá sa vynaložila na jeho výrobu. Cena tovaru je hodnota tovaru vyjadrená v peniazoch. Jestvovanie tovarovej výroby zapríčiňuje teda jestvovanie a pôsobenie zákona hodnoty. Ako ukázal J. V. Stalin, zákon hodnoty pôsobí v socialistickej spoločnosti predovšetkým v oblasti obehu tovaru, najmä v oblasti výmeny tovarov osobnej spotreby. Na tomto úseku si podržuje v istých medziach aj úlohu regulátora.

Pôsobnosť zákona hodnoty treba však skúmať dialekticky. Za rôznych podmienok je jeho vplyv odlišný. Za kapitalizmu, keď jestvuje súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov, konkurencia, anarchia výroby, krízy atď., zákon hodnoty je regulátorom výroby a jeho pôsobnosť vedie k periodickým krízam z nadvýroby. Dôsledok sa tu stáva teda v nových súvislostiach príčinou. Za socializmu, keď jestvuje spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov a plánovitý rozvoj národného hospodárstva, nie je zákon hodnoty regulátorom výroby. Keďže je obmedzená oblasť pôsobnosti príčiny, tovarovej výroby, je obmedzená aj sféra pôsobnosti dôsledku, teda zákona hodnoty. Preto tiež nevedie zákon hodnoty za socializmu ku krízam. Chýbajú pre to podmienky.

Preto vychádzala KSČ a vláda republiky pri vytyčovaní úloh podstatného zvýšenia poľnohospodárskej výroby (stanoviac primerané úlohy aj individuálnemu sektoru) správne z náhľadu J. V. Stalina: „Hodnota, ako i zákon hodnoty je historická kategória, spojená s existenciou tovarovej výroby.“¹⁵ Ako ukázal V. Široký v spomínanom už článku, strana a vláda vychádzali z týchto skutočností:

1. Aj keď má zákon hodnoty istý regulujúci vplyv na malovýrobu, má ľudovodemokratický štát predsa dost prostriedkov, aby určujúcim spôsobom ovplyvňoval rozvoj výroby v individuálnom sektore, a to v zmysle plánu: ovláda štátny a družstevný obchod, má v rukách výrobné prostriedky, ktoré dáva k dispozícii malým a stredným roľníkom, uzaviera s roľníkmi kontrakty, ktorými ich zapojuje do plá-

¹⁴ J. V. Stalin, *Ekonomické problémy socializmu v SSSR*, Bratislava 1952, 19.

¹⁵ Tamže, 21.

novaného hospodárstva atď. Touto cestou stále užšie spojuje individuálny sektor so socialistickým sektorom hospodárstva.

2. Bez zvýšenia výroby malých a stredných roľníkov nie je možné podstatne zvýšiť poľnohospodársku výrobu. Pritom sú dané všetky predpoklady na zvýšenie výrobnosti práce v malovýrobe v záujme socialistickej výstavby.

3. Malovýrobu nemožno za podmienok ľudovodemokratického zriadenia ponechať živelnému pôsobeniu zákona hodnoty, lebo štát má dosť prostriedkov, aby ju podriadil štátnemu plánu a cenovej politike, ktorá vyplýva z potrieb plánu.

4. Regulujúci vplyv zákona hodnoty nie je za našich podmienok pre rozvoj malovýroby rozhodujúci. Rozhodujúci je plán a prostriedky, ktoré dáva plán do rúk štátnej a pôdohospodárskej správy. Zákon hodnoty možno v ľudovodemokratickom zriadení využiť práve v prospech rozvoja malovýroby.

Revizionistický náhľad o regulujúcom vplyve zákona hodnoty na individuálnu výrobu v ľudovodemokratickom zriadení znamená koniec-koncov, že naše plány sa nemôžu týkať malovýroby, že plánovanie celého nášho hospodárstva je nemožné. Táto nevedecká, oportunistická teória vedie k logickému záveru, že zvýšiť výrobu v individuálnom sektore možno iba zvýšením cien poľnohospodárskych výrobkov, znížením noriem výkupu a čo najväčším rozšírením „voľného“ trhu.

Uskutočňovanie týchto antimarxistických náhľadov v praxi by však viedlo zákonite k uprednostňovaniu dedinských boháčov voči pracujúcim roľníkom, k podceňovaniu hospodársko-organizačnej práce v pôdohospodárstve, k nesprávnemu zvažovaniu všetkých nedostatkov na „nízke“ ceny atď. Viedlo by k rozvratu nielen pôdohospodárstva, ale celého nášho hospodárstva. Skutočnosťou totiž je, že trvalé zvyšovanie rentability pôdohospodárstva možno dosiahnuť len zvyšovaním produktivity práce, teda v prvom rade dôsledným uskutočňovaním organizačno-technických opatrení, usilovným zavádzaním agrotechnických a zootecnických zásad do poľnohospodárskej a živočíšnej výroby, včasným a kvalitným obrábaním pôdy atď. Každý iný postup by nutne viedol k zväčšovaniu disproporcií medzi pôdohospodárskou a priemyselnou výrobou, a tým menovite k úpadku pôdohospodárstva.

Vidíme, aké ďalekosiahle sú prakticko-politické dôsledky tejto oportunistickej teórie v politickej ekonómii, ktorej základom je nedialektické pristupovanie k skúmaniu a riešeniu javov objektívnej skutočnosti. Aj tento príklad nás presvedčuje o nutnosti bojovať dôsledne proti všetkým prejavom sociáldemokratizmu na ktoromkoľvek úseku nášho života. Obzvlášť dôležité je bojovať proti revízií dialektického a historického materializmu, ktorý má kľúčový význam ako filozofický základ marxizmu vôbec.

JULIUS STRINKA

BOJ DVOCH LÍNIÍ V DEJINÁCH FILOZOFIE

(Príspevok k riešeniu metodologických otázok dejín slovenskej filozofie)

Jednou z dôležitých úloh, ktoré stoja dnes pred pracovníkmi slovenskej filozofie, je spracovanie dejín slovenskej filozofie.

Na základe smernice, ktorú vytýčila I. celoslovenská filozofická konferencia roku 1950, sa v poslednej dobe prikročilo k systematickému výskumu dejín slo-